

colendi nō sunt. Sz qm̄ veterose psuetudis vis nimis in alto radices habet: si cui de ista ciuili theologia respuenda atq; vitanda parum videoz disputasse: in aliud volumen quod huic opitulante deo subiungendū est animū intendat.

Explicitus est liber sextus.

Incipiunt capitula libri septimi.

- i **¶** An cū in theologia ciuili deitatem nō esse cōstiterit: in selectis dijs eam inueniri posse credendū sit.
- ii **¶** Qui sint dii selecti: et an ob officijs viliorum deorum habeantur excepti.
- iii **¶** Quā nulla sit ratio que de selectōe quorundam deorum possit ostendi cur multis inferioribus excellentior administratio deputetur.
- iiii **¶** Velius actum est cum dijs inferioribus qui nullis infamantur opprobrijs q̄ selectis quorum tante turpitudines celebrantur.
- v **¶** De paganorum secretiore doctrina physicisq; rationibus.
- vi **¶** De opinione varronis qua arbitrat^o est deum esse animam mundi: qui tñ in partibus suis habeat animas multas: quarum diuina natura sit.
- vii **¶** An rationale fuerit ianum et terminum in duo numina separari.
- viii **¶** Ob quā causam cultores iani bifrontem imaginem ipsius finxerunt: quā tñ etiam quadrifontē videri volunt.
- ix **¶** De iouis potestate atq; eiusdem cum iano comparatione.
- x **¶** An iani et iouis recta discretio sit.
- xi **¶** De cognominibus iouis: que non ad multos deos sed ad vnum eundēq; referuntur.
- xii **¶** Quia iupiter etiam pecunia nuncupat^o.
- xiii **¶** Quod exponitur quid saturnus: quid ue sit genus: vterq; vnus iupiter eē doceatur.
- xiiii **¶** De mercurij et martis officijs.
- xv **¶** De stellis quibusdam quas pagani deorum suoz nominib^o nuncupauerūt.
- xvi **¶** De apollie: et diana ceterisq; selectis dijs quos pres mūdi esse voluerunt.
- xvii **¶** Quā etiā ipse varro opiniones suas de dijs pronunciauerit ambiguas.
- xviii **¶** Quae credibilior causa sit q̄ error paganitatis inoleuerit.
- xix **¶** De interpretationibus quibus colend

saturni causam ratiocinantur.

- xx **¶** De sacris cereris eleusie.
- xxi **¶** De turpitudine sacroz que libero celebrantur.
- xxii **¶** De neptuno et salacia ac venilia.
- xxiii **¶** De terra quā varro deā esse cōfirmat eo q̄ ille animus mundi quez opinatur deum etiam hanc corporis sui infimam partem permeet eiq; vim diuinam impartiatur.
- xxiiii **¶** De telluris cognominibus: eorumq; significationib^o que etiā si non erant multarū rerū indices: nō multoz deorum debuerūt firmare opiniones.
- xxv **¶** Quā interpretationē de abscisōe atys grecorum, sapientium doctrina repererit.
- xxvi **¶** De turpitudine sacroz mris magne.
- xxvii **¶** De physiologorum signētis: qui nec verā deitatem colunt: nec eo cultu q̄ colenda est vera diuinitas.
- xxviii **¶** Quā doctrina varronis de theologia i nulla sibi parte concordet.
- xxix **¶** Quā omnia que physiologi ad mundum presq; ipsius retulerunt: ad vnū verum deum referre debuerunt.
- xxx **¶** Quā pietate discernatur a creatoris: creator: ne p vno tot dii colant^o quot sunt opera vnus auctoris.
- xxxi **¶** Quib^o pprie beneficijs di excepta generali largitate se actores veritatis vtantur.
- xxxii **¶** Quā sacramentū redemptionis christi nullis retro tpiibus defuerit semp^o q; sit diuisis significationib^o pdicaturū.
- xxxiii **¶** Quā p solā xpianā religionē manifestari potuerit fallacia spiritū malignorū de hominū errore gaudentium.
- xxxiiii **¶** De libris nume pompilij quos senat^o ne sacroz cause quales in eis habebant^o innotescerent iussit incendi.
- xxxv **¶** De hydromantia per quā numa visis quibusdam demonum imaginib^o ludificabatur.

Incipit liber septimus.

Capitulum I.

Iligentius me
 rti me
 puas.
 zc. In
 b^o libro septimo
 b. aug^o. psequit
 theologiam ciuilem
 quo ad deos p^{ri}
 puos z seletros.
 id est seorsum ele
 ctos. intendens
 ostēdere q^o ab ill
 non sit felicitas
 aut vita eterna
 sperāda. Et cōti
 ner lib^o iste. xxxv.
 ca. quoz p^{ri}mū est
 q^o si p^{ri}mū hui^o li
 bri. in q. b. aug^o.
 facit duo. q^o p^{ri}
 mo excusat se a p
 liritate tractat^o.
 z hoc p^{ri}mū ardui
 tatē materic zc q^o
 agit. Secūdo. ibi.
 hanc diuinitatez
 zc. ostendit se q^o
 ritis operis in hoc
 libro necessitate.
 vbi duo facit. q^o
 p^{ri}mū huius ope
 ris ostēdit neces
 sitatem p^{ri} hoc q^o
 nō est ad huc pro
 batū. quin a d^ois
 selectis debeat fe
 licitas sperari. nā
 in p^{ri}cedenti libro
 de d^ois plebis so
 lum actum est ex
 p^{ri}ncipali inten
 tione licet modi
 cū de ipsis sit eri
 am tractum ibi de
 istis vero d^ois se
 lectis agit varro
 in vltimo volu
 mine d^o rebuz di
 uinis. vt supra.
 libro. vj. capitu
 lo. iij. dictum fu
 it. Secūdo ibi.
 b^o Qua in re nō
 dico reprobatur di
 ctuz tertullianū q^o
 volens inuehere
 cōtra eos qui po
 suerat aliquos de
 os selectos dice
 bat. Si d^o eligū
 tur vt bulbi. qui
 sunt quidam p^{ri}

Iligentius me
 rti me
 puas.
 zc. In
 nebrosis animis alti^o z tena
 cius diuturnus humani ge
 neris error: i^o fixit: euellere at
 q^o extirpare conantē: z illius
 gratie q^o hoc vt ver^o de^o pōt:
 p^{ri} meo modulo in eius adiu
 torio cooperantē: ingenia ce
 leriora atq^o meliora: quibus
 ad hāc rem superiores libri satis
 sup^oq^o sufficiūt: patietē z eq^o
 nimitē ferre debent: z pro
 pter alios nō putare supflūū
 q^o iā sibi sentiūt nō necessa
 riū. Multū magna res agit
 cū vera z vere sancta diuinita
 tas q^ouis ab ea nobis etiā hu
 ic q^o nūc gerimus fragilitati
 necessaria subsidia p^{ri}beat^o:
 non t^{ri}m p^{ri}pter mortalis vite
 trāsitorii vaporē: s^o p^{ri} vitā
 beatā (que nō nisi eterna ē)
 q^o rēda z colēda p^{ri}dicat. Hanc
 diuinitatē: vel vt sic dixerim
 deitātē: nā z hoc verbo vti iā
 n^ofos nō piget: vt e greco ex
 p^{ri}sius trāsferant q^o illi theo
 theca appellāt. Hanc ergo di
 uinitatē siue deitātē nō eē in
 ea theologia quā ciuilem vo
 cant: que a marco varro de se
 decim voluminibus explica
 ta est. id est nō perueniri ad
 eē vite felicitatē taliū deo
 rum cultu: quales a ciuitati
 bus qualiterq^o colendi insti
 tuti sunt: cui nō duz persuasit
 sextus liber quē p^{ri}xime absol
 uimus: cū istū forsitan lege
 rit: quid de hac questione ex
 pedienda vltius desideret
 nō habebit. Fieri em pōt vt
 saltem deos selectos atq^o p^{ri}
 cipuos quos varro volumie
 cōplexus est vltimo: de quib^o
 parum diximus quisq^o colen
 dos proptē vitam beatam q^o
 non nisi eterna est opinetur.
 b^o Qua in re non dico q^o face
 tius sit tertullianus fortas

se q^o verius si d^o seligunt vt
 bulbi: vtiq^o ceteri reprobi iu
 dicant. Non hoc dico: video
 eniz ex electis seligi aliquos
 ad aliquid maius atq^o prestā
 tius sicut in militia cum tyro
 nes electi fuerint: ex his quo
 q^o eligūtur ad opus aliquod
 maius armorum: z cum eli
 guntur in ecclesia qui fiant p^{ri}
 positi: nō vtiq^o ceteri: repro
 bantur: cum omnes boni fi
 deles electi merito nuncupē
 tur. Eliguntur in edificio la
 pides angulares: non repro
 batis ceteris qui structure p
 ribus alijs deputantur. Eli
 guntur vne ad vscendum:
 nec reprobātur alie quas re
 linquimus ad bibendū. Nō
 opus multa percurrere cū res
 in aperto sit. Quāobrem nō
 ex h^o q^o d^o ex multis quidē ele
 cti sunt: vel is qui scripsit: v^o
 eorum cultores: vel d^o ipi vi
 tuperandi sunt: sed aduertē
 dum potius qui nam isti sint:
 z ad quam rem selecti vide
 antur.

Capitulum II.

De certe deos se
 lectos varro vni^o li
 bri contextione com
 mendat: ianū: iouem: satur
 num: genium: mercurium:
 apollinē: martem: vulcanuz
 neptunum: solem: orcum: li
 berumpatrem: tellurem: ce
 rerem: iunonem: lunam: dia
 nam: mincrum: venerē: ve
 stam: in quibus omnib^o fer
 me viginti: duodecim mares
 octo sunt femine. Hec numi
 na vtrum proter maiores in
 mundo administrationes se
 lecta dicuntur: an q^o populis
 magis innotuerūt: maiorq^o
 est eis cultus exhibitus. b^o Si
 propterea quia opera ma
 iora ab his administrantur
 in mundo: non eos inuenire
 debuim^o in illā q^osi plebeiaz
 numinū multitudinē: minu
 tis opusculis deputatā. Haz

ces mali sapo i
 ris fm papiani.
 vtiq^o ceteri repro
 bi iudicantur. Il
 lud q^ouis sit face
 re. id est iocose et
 eloquenter dictū
 tamen probat au
 gustinus per ex
 empla multa. q^o
 non sit vere nec
 efficaciter contra
 alios dictum.

Capitulum II.

De certe
 re deos.
 zc. In b
 capitulo incipit
 beatus augusti
 nus tractatus su
 um de d^ois selectis
 et facit in hoc ca
 pitulo duo. quia
 p^{ri}mū eos iura
 varronis dicitur
 z doctrinam enu
 merat quoz of
 ficia patebunt in
 sequentibus. Se
 cundo ibi. hec nu
 mina zc. ipozuz
 selectionem re
 probat vbi facit
 duo. quia p^{ri}mū
 querit causam il
 lius selectionis.
 z pōt duas cau
 sas sub distinet
 ue in questione
 sua. Secūdo.
 ibi. b^o Si propterea
 quia zc. vtiq^o cas
 causam ostendit
 irrationabilem.
 prosequitur autē
 p^{ri}mū vnam cau
 sam postea aliaz
 infra ca. sequēti
 post mediū. Cau
 sa autē quā repro
 bat in hoc ca. est
 h^omō videlicet q^o
 ideo. zc. d^o enu
 merati sunt ma
 gis selecti q^o ali
 quia maiorz vti
 litatem admini
 strant. hoc autē re
 probat duabus
 rōnibus. quaz se
 cūda incipit ibi.

Sunt et duo nescio. prima ratio fundat sup hoc qd dñ
 q dicunt selecti administrant res ita paruas sicut ali
 et cōcurrūt etiam in administrādo cum dñs alijs q nō
 sunt selecti. vt pbat p exēpla. primū est de iano q dicit
 tur deus selectus et tñ sibi attribuit administratio rei
 modice scz semu
 ni aditū aperire
 et saturno semen
 dare. libero vero
 patri virum a se
 mine liberare. sic
 veneri feminam
 Similiter iuno/
 ni attribuit var/
 ro. prudentiā flu/
 xus sanguinis mē
 strualis. cuz qua
 cōcurrūt dea que
 daz filia iouis vi
 delicet mena. q li
 cer sit filia ei⁹ nō
 tñ non ponit inē
 deas pceres. sed
 plebeias dñ autē
 ipa puigna iuno
 nis. qz fuit filia
 iouis qui ē mari
 t⁹ iunōis ex alia
 mīc. s. ex latona.
 nā idē est realiter
 mena qd diana.
 et diana qd luna
 s3 vocaf mena q/
 ten⁹ p̄st mēstru
 is. sic etiā vocaf
 diana et luna. p̄
 diuersa officia. et
 eodē mō ē de sole
 et apollie. et tñ po
 nunt q̄si duo dñ
 selecti. et s̄tr dia
 na et luna. **Mēa**
 hō nō ponit inē
 dos selectos. vo
 cāt aut iunonē lu
 cinā. i. deā. q lu
 cē nascēto p̄stat
 sicut diē papias
 qdā dicit iuno/
 nē. qdā hō lunaz
 c. **Isti sūt et duo**
 zc. h ponit scda
 rō q sūt ex duob/
 bus dñs q inē se
 lectos nō ponit
 imo sunt obscu
 rissimi. in nulla re
 puratōe clari. s3 sūt q̄si ignoti. et tñ res maiores q̄ dñ
 multi selecti administrāt. Et fac aug⁹ duo. qz pmo d̄scri
 bit eoz officiu. scdo ex h arguit ad ppositū vicz in ca
 seqnti. **Sūt aut illi duo p̄dicti vitumn⁹ q dat vitam**
 et sentinus qui dat sensum. **Ca. III.**
 a q **Ue igit eā zc. In hū ca. p̄ncipio ex imediate**

dicis arguit ad ppositū suū on dēdū. vicz q selectio
 deozia varronē posita sit rōnabil. et fac h duo. qz pmo
 ponit rōez suā. scdo candē rōnez p filia fornicat. ibi
 posuerūt et mentē zc. In p̄ma p̄te facit adhuc duo. qz
 pmo facit suā rōnem. scdo excludit quandā rñsionēz

dem seminis emissionē viris
Cōfert h idē libera q ceres
 seu ven⁹ ē seminis. **Cōfert se**
 lecta iuno: et hec nō sola s̄ cū
 mena filia iouis: fluozes mē
 struos ad ei⁹ qd p̄ceptū ē in
 cremētū. **Et p̄fert vitumnus**
 obscur⁹ et ignobilis vitā. **Cō**
 fert sentin⁹ obscur⁹ et ignobi
 lis sensū. **Que duo tāto illis**
 reb⁹ p̄stātiora sunt: q̄to et ipe
 res ab his intellecta ac rōne
 vincunt. **Sic eni que rōcinā**
 tur et intelligūt p̄fecto potio
 ra sunt his q sine intellectu at
 qz rōe vt pecora viuūt et sen
 tiunt: et ita illa q vita sensuqz
 sūt p̄dita: his q nec viuūt nec
 sentiūt merito p̄ferunt. **In**
 selectos itaqz deos vitūn⁹ vi
 uificator: et sentin⁹ sensifica
 tor: magi h̄si debueūt q̄ ian⁹
 seminis admissor: et saturn⁹
 seminis dator vel sator: et li
 ber et libera seminū cōmoto
 res vel emissores: q semina i
 dignū ē cogitare: nisi ad vitā
 sensūqz puenerint. **Que mu**
 nera selecta nō danē a dñs se
 lectis: s̄ a q̄busdā incognitis
 et p̄stoz dignitate neglectis
 b. **Qd si rñdet oim initorz p̄**
 testatē h̄re ianuz: et iō illi etiā
 qd apit p̄ceptū nō ī merito at
 tribuit: et oim seminū saturnū
 et iō seminationē q̄ hoīs nō
 posse ab ei⁹ opatiōe sciūgi: et
 oim seminū emittēdoz libe
 rū et liberā: et iō his etiā p̄esse
 q ad substituēdos hoies p̄ti
 nēt: oim purgādoz et parien
 doz iunonē: et iō eā nō deesse
 purgationibus feminarum et

cūdo ibi. querant qd rñdeant zc. s̄ eā arguit. vbi etiāz
 facit duo. qz pmo s̄ illā rñsionē arguit et fundat argu
 mentū sup duob⁹ dñs p̄dictis scz vitūno et sentino. et
 parer intentio augustini. **Secundo** ibi. q̄ si ab illo zc
 quāndā rñsionē excludit. posset cū dicit q̄ ille q
 est vniuersalis dator vite et sensus vtiur istis duob⁹

ibi qd si respon
 det. **Intentio** ve
 ro augustini quo
 ad rationem quā
 facit satis parer
 dicit tñ hic q̄ iun
 no cum mena cō
 fert fluozes men
 struos ad ei⁹ qd
 conceprum est in
 cremētū. **Ad cu**
 tus intellectu sci
 endum est q̄ sat
 uis menstruus
 dupliciter accipi
 tur. **Uno** mō pro
 eo qd est purga
 mentū nature et
 singulis mensib⁹
 eūcū. **Alio** mō
 do accipit p̄ san
 guie qui p̄ eieci
 onē purgat. p̄te
 aut loquendo s̄
 guis qui est pur
 gamentuz vocaf
 fluoz menstruus
 et non consert ad
 incrementum fe
 tus nisi per accu
 dens scz p̄sui
 absentiam. con
 fert em̄ pro tanto
 quia cum ipse ex
 pellitur sanguis
 ille vnde fer⁹ au
 gerur efficiat mun
 dior: et ad augmē
 dum melior. **S3**
 beatus augusti
 nus extensue lo
 quens vocat illū
 sanguinem qui d̄
 puratur fluozem
 menstruum. **b**
Quod si res
 sponderur zc. h
 excludit quandā
 rñsionem. et
 facit duo. quia p̄
 mo eā pōit. et p̄
 intentio augi. se

ad dondum vitā
 ⁊ sensuz carni tā
 q̄ ministris. **C**o
 tra quod arguit.
 q̄ eodem modo
 ⁊ alij d̄i qui pro
 pter suam nobili
 tatem sunt selecti
 debent habere
 ministros et non
 inmediate p̄ seip
 sos officia p̄ua ex
 eā ⁊ p̄cipue iuno
 q̄ est regina deaz
 ⁊ foroz ac p̄iunx
 iouis. ⁊ tñ ip̄e p̄
 se facit quedā mi
 nia ⁊ duabz mi
 nimis se coniun
 git in rebus mo
 dias. naz ip̄a est
 pueris iterduca.
 cum alijs duabz
 scz abona ⁊ ade
 ona quaz vna fa
 cit abire zalia ad
 tre. **E**riuno ē iter
 duca. q̄ int̄ eas
 ducit puez vñ et
 domiduca est. q̄a
 ducit eā domuz.
Ibi posuerūt
 ⁊. **H**ic **Salustius**
 nē p̄nozem per si
 milia videlicet d̄
 dea mētē. q̄ videt̄
 iam iunoni q̄ mi
 nerue preponen
 da. **S**icut de virtu
 rez felicitate. de
 q̄bus. s. li. iij. c.
 xvij. vsqz ad. xx
 iij. dicitur est. q̄ d̄
 berēt p̄poni mar
 ti q̄ est deo belloz
 ⁊ p̄sequēs effe
 ctos mortū. ⁊ si
 milit̄ orco q̄ ē de
 us inferni ⁊ rece
 pto: mortuoz q̄
 duo int̄ deos se
 lectos nominant̄
Cum igitur
 in his ⁊c. conclu
 dit **augustinus** ex
 p̄dictis q̄ selectio
 deorum non ē fa
 cta propter ma
 iorem vtilitatem
 quam prebent vñ
 administrationē
 p̄stantiorez quā
 habent d̄i. q̄ sūt

partibus hoim. **Q**uerāt qd
 r̄ideant de vitūno ⁊ sentino
 vtrū ⁊ ip̄os velit habere om
 niū que viuūt ⁊ sentiūt pote
 state. **Q**uod si p̄cedūt: attēdāt
 q̄ eos sublimi^o locaturi sint
Nā seminib^o nasci in terra ⁊
 ex terra est viuere autē atqz
 sētire etiā deos sidereos opi
 nant̄. **S**i autē dicūt vitūno at
 qz sentio h̄ sola attributa q̄ i
 carne viuēscūt ⁊ sensib^o ad
 miniculant̄: ⁊ cur nō de^o ille
 q̄ facit oīa viuere atqz senti
 re etiā carni vitā p̄bet ⁊ sen
 sum: vniuersali ope hoc mu
 nus etiā p̄trib^o tribuēs: et qd
 opus ē vitūno atqz sentino si
 ab illo q̄ vite ⁊ sensibus p̄est
 vlt̄ cūcta regunt̄ ⁊ his q̄si fa
 mulis ista carnalia velut ex
 trema ⁊ ima cōmissa sūt. **I**ta
 ne sunt illi selecti destituti fa
 milia vt nō inuenirēt qd^o eti
 am ip̄i ista cōmitterēt h̄ cū to
 ta sua nobilitate q̄ vñ sūt eli
 gēdi op^o facere cū ignobili^o
 cogerent̄. **I**uno selecta ⁊ re
 gina iouisqz foroz ⁊ p̄iunx: hec
 tñ iterduca ē pueris: ⁊ op^o fa
 cit cū deab^o igbilissimū abe
 ona ⁊ adona. **I**bi posuerūt
 ⁊ mētē deā q̄ faciat pueri
 bonā mentē: ⁊ int̄ selectos ista
 nō ponit̄: q̄si q̄cōqz malus p̄sta
 ri hoī possit. **P**onit̄ aut̄ iuno
 qz iterduca est ⁊ domiduca:
 q̄si q̄cōqz p̄sit iter carpe ⁊ do
 mū duci: si mēs nō est bona.
Cui^o mūeris deā selectores
 isti int̄ selecta numia mime
 posuerūt. **Q**ue p̄fecto ⁊ mi
 nerue fuerat p̄ferēda: cui p̄
 ista mīuta opa pueroz mēori
 am tribueft. **Q**uis em̄ dubi
 tet m̄ko eē meli^o h̄e bonam
 mētē q̄ mēoria quātalibet in
 gētē. **N**emo em̄ malus ē: qui
 bonā h̄z mētē. **Q**uidā x̄o p̄f
 simi mēoria sūt mirabili: q̄ tā
 to peiores sūt: quāto minus
 p̄nt qd̄ male cogitāt obliuisci
Et tñ minerua ē int̄ selectos
 deos: mentē autē deaz turba

vilis operuit. **Q**uid de virtu
 te dicāt: qd̄ de felicitate: de q̄
 bus in quarto libro plura iā
 diximus: quas cū deas habe
 rent: nullum eis locum inter
 selectos deos dare volueft
 vbi dederunt marti et orco
 vni effectori mortium: alteri
 receptori. **C**um igitur in his
 minutis operibus que minu
 ratim dijs pluribus distribu
 ta sunt: etiam ipsos selectos
 videamus tanq̄ senatuz. cū
 plebe pariter operari ⁊ inue
 niamus ⁊ quibusdam dijs q̄
 nequaqz seligendi putari sūt
 multo maiora atqz meliora
 administrari: q̄ ab illis qui
 selecti vocant̄: restat arbitra
 ri non propter p̄stantiores
 in mundo administratiōes
 sed quia prouenit eis vt po
 pulis magis innotescerent
 selectos ⁊ p̄cipuos nuncu
 patos. **U**nde dicit etiam ip̄
 se varro q̄ dijs quibusdam
 patribus: ⁊ deabus matrib^o
 sicut hominibus ignobilitas
 accidisset. **S**i ergo felicitas
 ideo fortasse int̄ selectos de
 os esse non debuit: q̄ ad istā
 nobilitatem non merito sed
 fortuito peruenit: saltem
 inter illos vel potius p̄e illis
 fortuna poneretur: quaz di
 cunt deam non rationabili
 dispositione: s̄vt temere ac
 ciderit sua cuiqz dona con
 ferre. **H**ec in dijs selectis te
 nere apicem debuit: in qui
 bus maxime quid posset ostē
 dit: quando eos videmus
 non p̄cipua virtute: non
 rationabili felicitate: sed te
 meraria (sicut eorum cultoz
 res de illa sentiunt) fortu
 ne potestate selectos. **N**am
 ⁊ vir disertissimus salustius
 etiam ipsos deos fortassis ar
 tendit cum diceret. **S**ed pro
 fecto fortuna in omni re do
 minatur: ea res cunctas ex li
 bidine magis q̄ ex vero cele
 brat obscuratqz. **N**on enim

selecti. sed quis
 p̄plo magis no
 ti erant. quod eti
 am confirmat p̄
 dicitur varronis.
Si ergo felici
 citas ⁊c. **I**n ista
 parte probat au
 gustinus q̄ alia
 causa videlicet
 maior: notitia nō
 fuerit causa ratio
 nabilis ⁊ suffici
 ens quare dii in
 principio p̄ce
 dentis capituli e
 numerari debz
 bant esse selecti
 potius q̄ alij. et
 facit augustinus
 talem rationem.
Ita selectio fuit
 facta a fortuna:
 ⁊ nō propter me
 rita deorum sele
 ctorum. ergo for
 tuna que omnes
 facit proceres et
 selectos debuit es
 se potissima int̄
 selectos. qz vero
 non fuit posita i
 ter selectos vide
 tur q̄ ip̄am et for
 tuna malam ha
 buit fortunam q̄
 autē ista selectio
 fuerit facta a for
 tuna p̄z ex dicto
 varronis in p̄e
 cedenti capitulo
 ⁊ hoc idem p̄bat
 etiam tam p̄ d̄i
 ctum salustij in
 carlinario cito
 post principium
 q̄ etiam duplici
 experimēto quo
 rum vnum est de
 venere ⁊ virtute
 scdm ē de miner
 ua ⁊ pecunia. **E**t
 parer intentio au
 gustini

Salustij
 // **catili**

Ca. III.

Ratu

g faret.

ic. In hoc

ca. dicitur an

gu. q. d. se

lecti nō sūt

ihonor dñi

alij planti.

z facit duo

q. pmo ostē

dit q. coruz

nobilitat ir

rifidit expo

nif. Ar pz i

rentio aug?

Sed ibi

b. Uerū

m̄ vir zc.

ōndit q. co

ruz nobili

tas plus q̄

alioz deoz

ignobilitas

ifamia rei

spertit. z b

q. nō est ali

q̄s de p̄cer

rū q̄ nō fue

rit vite ifa

mis. Specta

liter tñ exci

pit tanuz q̄

fuit rex i tra

lia q̄ etiā sa

turnū filiū

suū iouē fu

gientē d gre

cia suscepit

vt narrat

outd? li. s.

de fastis. z

cū secū regē

re pmisit p

pt qd z i ar

tiq̄ monera

romāoz in

vna pte fu

it imago ia

ntz i alta fu

it nauis. qz

saturnus q̄

fil cū iano

regūt vct

i italia per

mare. Van?

ho dicit ci

uitatē iani

culū i mōre

iantelti q̄ p

possunt inuenire causam cur celebrata sit venus z obscurata sit virtus. cum ab istis ambarum consecrata sint numina: nec comparanda sint merita. Aut si hoc nobilitari meruit quod plures appetit venerem q̄ virtutem: cur celebrata ē dea minerua z obscurata ē dea pecunia: cum in genere humano ples alliceat auaricia q̄ pitia z ise ipsi q̄ sūt artificiosi: raro iuēies hominē q̄ non habeat artem suā pecuniali mercede venalē: plurisq̄ pendat sp̄ ppter qd̄ aliquid sit q̄ id ppter qd̄ illud sit. Si ergo insipientis iudicio multitudinis facta est deoz ista selectio: cur dea pecunia minerue prelatata non est: cū ppter pecuniā sint artifices multū? Si aut paucoz sapientiū est ista distinctio: cur non plata est veneri virtus: cum eam longe ratio pferat? Saltē certe vt dicit: ipsa fortuna: que (sicut putant q̄ ei plurimū tribuunt) in omni re dominat: et res cunctas ex libidine magi q̄ ex vero celebrat obscuratq̄: si tñ z i deos valuit vt temerario iudicio suo quos veller celebraret: obscuraretq̄ quos veller p̄cipuū locum haberet in selectis: q̄ in ipos quoz q̄ deos tam p̄cipue est potestatis. An vt illic esse nō posset: nihil aliud etiā ipsa fortuna nisi aduersaz putāda est habuisse fortunā? Sibi q̄ aduersata ē: q̄ alios nobiles faciens: nobilitata nō ē.

Caplm. III.

Ratulare aut dñs isti

g selectis quisq̄ nobilitat

z claritudis appetitor: et

eos diceret fortunatos: si non eos

magis ad iniurias q̄ ad honores

selectos videret. Nam illā infimā

turbaz ipa ignobilitas rexit: ne ob

rueret opprobrijs. Ridem? q̄dem

cum eos videm? figmentis huma

narū opinionū partitis inf se opi

bus distributos tanq̄ munuscula

rios vectigalium cōductores: vel

tanq̄ opifices in vico argentario

vbi vnum vasculum vt perfectuz

creat per multos artifices tran

sit cuz ab vno perfecto perfici pos

set. Sed aliter non putatū est operantium multitudini consulendū nisi vt singulas artis ptes cito ac facile discerent singuli: ne omnes in arte vna tarde z difficile cogere nē esse perfecti. Verū tamē vix quisq̄ reperitur deozum nō se lectorum qui aliquo crimine famam traxit infamem: vix autē se lectorum quispiam qui nō in se notam contumelie insignis acceperit. Illi ad istorum humilia opera descenderunt: isti in illozū sublimitia crimina nō venerunt. De ia nō qdē nō mihi facile mihi quicq̄ occurrit: qd̄ ad probzū p̄tineat. Et fortassis talis fuit vt innocentius vixerit: z a facinoribus flagitijzq̄ remotius. Saturnū fugiētē benignus excepit: cum hospite partitus est regnum vt etiāz ciuitates singulas conderent: iste ianiculū iste saturniā. Sed isti in cultu deozum ois dedecoris appetitores: cui vitā min? turpē inuenerūt: eū simulacri monstruosa deformitate turparūt: nūc eū bifrontē: nūc etiā quadrifrontē tanq̄ geminuz facientes. An forte voluerunt vt qm̄ plurimi dñi selecti erubescēda perpetrando amiserāt frontē: qn̄ to iste innocentior eēt tāto frontosior appareret.

Cap. V.

Edipoz poti? interpreta

tōes phisicas audiam?

q̄b? turpitudinē miseris

mi erroris velut altioris doctrine

specie colorare conant. Primum

cas interpretatōes sic varro cōmen

dat vt dicat antiq̄s simulacra deo

rum et insignia ornatusq̄ finxisse

que cū oculis anime aduertissent

hi qui adissent doctrine mysteria

possent animaz mundi ac partes

cuis id est deos veros animo vi

dere quoz q̄ simulacra specie hois

fecerit hoc videri secutos: q̄ mor

talium anitius qui est in corpore

humano: simillimus est immorta

lis animi: tāq̄ si vasa ponerent cā

notandozū deoz: z in liberi edem

oenophoz sisteret qd̄ significaret

vinū p̄ id qd̄ cōtinet id qd̄ conti

net: ita per simulacrum qd̄ formā

faciūt dñs aliq̄b silāc hūanis corpib? sila. dicit qd̄

si. saturn? cū dicit ciuitatē q̄ pmo salina. postea latinuz. qz saturn? ibi latuit filiū suū iouē tūmē ap pellata ē. z sic dicit eutropi? ruie? baccē? cernū? i fimbriuscie z ab vbe. L3 ho tan? n̄ legat fuisse d̄ foris mori b. tñ roma n̄ fecerit si bi silacrum vald̄ d̄ for? m̄ mōstru osum d̄ q̄ i fra. ca. viij. plus dicit.

Ca. V.

Edipo

for poti? zc

i b ca. incipit

aug? ipioz

bare phisicā

cā ciuilē dō

rū selectorz

q̄n̄ ad iter

ptatōes q̄s

varro fecit

his q̄ circa

deos illos si

ū. nūc em

varro onde

re q̄ ca q̄ de

ipsis dicunt

z circa eos

fūr. fūr ad

significādū

z rep̄ntan

dū aliqd̄ na

turale. z fac

i b ca. duo.

qz p̄ ponit

dicat varro

nis de hac

matéria. se

cundo ea re

phat ibi. s3

o hō zc. qn̄

tū ad p̄mūz

scēdum q̄

varro volē

ōndē z affi

gē cāz q̄re

sila. dicit qd̄

to factū ē vī illi q̄
 h̄ videt ocul̄ cor:
 palib⁹ ⁊ volunt
 mēre adire myste
 ria. i. sacra secre
 tant possimā vi
 dere aīaz mōi ⁊
 ptes ei⁹ q̄ sūt dīj
 h̄e i silacro cogit
 būani tanq̄ in si
 gno q̄dā. nā aīa
 būana c̄sūlīma a/
 nime mōi q̄ ē de⁹
 Corp⁹ at būanū
 qd̄ ē sic vas r̄ēi
 tiuū ip̄i aīe dat
 significare ip̄am
 aīaz ⁊ silac⁹ dat
 significare ip̄um
 corp⁹ ⁊ ponit ad
 h̄ creplū d̄ vase
 qd̄ā qd̄ oenoph/
 orū vocat. sic dī
 ctū s̄m̄ isid. x. li.
 etymogiaz q̄ si fe
 res vinū nā enol
 id̄ ē qd̄ vinū. ē cī i
 polito d̄ simula
 cro corp̄is būani
 sic c̄r̄ d̄ h̄mōi va
 se si ponere i r̄ē
 plo libei. i. bacchi
 ad significādū vi
 nū. ⁊ vinū signifi
 caret q̄ bacch⁹ est
 deus vini.

So hō acu
 tissime r̄ē dicere
 pbat dicta var/
 roniz ⁊ p̄ repro
 bati q̄ ad illud
 qd̄ ponit h̄ d̄ sila
 croz mysterijs. qz
 sūt alij dīcti ei⁹
 dē tria. q̄ dicta h̄
 aug⁹. recitat. ⁊ s̄
 li. iij. ca. xxxj. ex
 p̄ssī⁹ posuit q̄b̄ r̄
 pbat simula cra
 idē varro. Rest.
 sciendū q̄ aug⁹.
 sepe vocat varro
 ne boīez acutissi/
 mū v̄l doctissimū
 qd̄ nō fac̄ nisi p̄
 p̄ dicta tullij et
 terēiani de var/
 ronē. s. li. vj. c. ij.
 posita q̄b̄ aug⁹.
 sepe alludit. sc̄do
 ubi. **U**eruz
 ista mysteria r̄ē.
 oñdit dicta var/

haberet humanā significari
 aīam. rōnalē eo q̄ veīur vase
 natura ista soleat contineri:
 cui⁹ nature deum volūt. esse
 vel deos. **H**ec sunt mysteria
 doctrine que iste vir doctissi
 mus penetrauerat: vñ in lu
 cem ista proferreret. **S**ed o ho
 mo a cutissime: num in istis
 doctrinā mysterijs illaz pru
 dentiam pdidisti: qua tibi so
 brie visum est q̄ hi qui primū
 populis simulacra constitue
 runt: ⁊ metum dempserunt
 ciuilibus suis: ⁊ errorem ad
 diderunt: castiusq̄ deos si
 ne simulacris veteres obser
 uasse romanos. **H**ic enim tibi
 fuerunt auctores: vt hec cō
 tra posteriores romanos di
 cere auderes. **N**ā ⁊ si illi an
 tiq̄ssimi simulacra coluissent
 fortassis totum istum sensu
 de simulacris nun constitu
 endis interim veri timoris si
 lentio premeres: ⁊ in huius
 c̄modi perniciosis vanisq̄
 figmentis mysteria ista do
 ctrine loquacius ⁊ elatius p̄
 dicares. **A**nima tamen tua
 tam docta ⁊ ingeniosa vbi te
 multum dolem⁹: per hec my
 steria doctrine ad deum suū:
 id d̄ est a quo facta est non
 cum quo facta est nec cuius
 po: tio sed cuius conditio est
 nec qui est omnium anima
 sed qui fecit omnem anīam:
 quo solo illustrāte fit aīa be
 ata: si ei⁹ gratie non sit ingra
 ta nullo modo potuit perue
 nire: **V**erum ista mysteria
 doctrine qualia sint quatq̄
 pendenda: que sequun
 tur ostēdūt: fatef̄ interim vir
 iste doctissimus: animaz mū
 di ac partes eius esse veros
 deos: vñde intelligitur totā
 eius theologiā eam ip̄az scili
 cet naturalem cui plurimuz
 tribuit: vsq̄ ad anime ratio
 nalis naturam se extendere
 potuisse. **D**e naturali enī
 paucissima preloquit̄ in hoc

libro in q̄ videbim⁹ vtz p̄ inf
 p̄tationes physiologicas ad
 hanc nālē possit referre ciuī
 lē: quā d̄ dījs selectis vltimā
 sc̄psit: qd̄ si potuerit: tota na
 turalis erit. **E**t qd̄ opus erat
 ab ea ciuīlē tanta cura distin
 ctiois abiūgere? **S**i at̄ recto
 discrimie sepata eq̄n̄ ne c̄ ista
 vera ē q̄ illi nālīs placet. pue
 nit em̄ vsq̄ ad aīam s̄ vsq̄ ad
 verū deū: q̄ fecit ⁊ aīam: quā
 to ē abiectio: ⁊ falsior ista ci
 uilis q̄ maxie circa corp̄m est
 occupata naturā. sicut ip̄e in
 terptatōes ei⁹ ex q̄b̄ qd̄ā ne
 cessaria cōmēzare me opoz
 tet: tanta ab his exquisite et
 enucleate diligentia demon
 strabunt. **C**la. VI.

Icit ḡ idez varro
 adhuc de natura
 li teologia ploq̄ns
 deū se arbitrari esse aīaz mū
 di que greci vocant cosmon
 ⁊ hunc ip̄m mūdū eē deū. **S**z
 sicut hominē sapientē cui⁹ sit
 ex corp̄e ⁊ aīo: tñ ab aīo dici
 sapientē: ita mūdū deū dici
 ab aīo: cū sit ex aīo ⁊ corp̄e.
Hic videt̄ quoq̄ mō cōfiteri
 vñū deū. s̄ vt plures etiaz in
 troducatur: adiūgit mundum
 diuidi in duas ptes. i. celuz ⁊
 terrā: ⁊ celū bifariū i ethera
 ⁊ aera: frā x̄o in aquaz ⁊ hu
 mū. **E** q̄b̄ summū eē ethera
 sc̄m̄ aera: tertiā aquā: in fi
 mā frā. **Q**uas oēs ptes q̄ttu
 or aīarū eē plenas: in ethere
 ⁊ aere imozaliū: in aqua et
 fra mortaliū: a sūmo aut̄ cir
 cuitu celi vsq̄ ad circulū lu
 ne: ethereas aīas eē astra ac
 stellas: easq̄ celestes deos s̄
 mō intelligi eē. **S** etiā videri.
Inter lune x̄o gyrū ⁊ nym/
 box ac ventoz cacumina ae
 reas eē aīas: s̄ eas aīo s̄ ocu
 lis videri: ⁊ vocari heroas ⁊
 laras ⁊ genios. **H**ec ē videli
 cet breuit̄ in ista plocutione
 pposita theologia nālīs q̄ si
 bulc tñ: s̄ ⁊ multis p̄his pla

ronīs. s̄. iā recita
 ra q̄ ad alia etiam
 ⁊ alie reprobadā
 qz nec theologia
 natural̄ ad quā p̄
 iterptatōes varro
 inducit ciuīlē ⁊ si
 bi placet tanq̄ ve
 ra sit continet ve
 ritatem. sed falsa
 est. ⁊ multo falsi
 or: per consequēs
 est ip̄a theologia
 ciuilis.

Cl. VI.
Icit ergo
 idem var
 rō. **I**n hoc
 capitulo beatus
 augustinus p̄t̄
 ⁊ explicat senten
 tiam varronis de
 dījs. quequidem
 sententia pertinz
 ad theologiaz na
 turalē quā idopo
 nit augustinus.
 quia in sequenti
 bus ea sepe ⁊ m̄
 rum vtitur in ar
 guendo. ⁊ eam re
 probat in multis
 locis. vt in sequē
 tibus apparebit.
Facit autem hic
 mentionem de a/
 nimabus q̄s vo
 cavit heroas ⁊ la
 ras ⁊ genios. **I**n
 ter quas p̄t̄ sic
 distinguit. videli
 cet q̄ heroz fuer̄
 anime hominum
 excellētis virtu
 tis dīcti sic. qua
 si aerei s̄m̄ isidoz
 viij. etymologia
 rum. **L**ares vero
 dicunt̄ dīpatrū.
 q̄ domos custodē
 unt. vñde dicit o
 uidius. li. ij. de fa
 stis geniosq̄ pa
 rit qui compita p̄
 uant. ⁊ vigilāt no
 stra semper in v̄
 be lares. **G**enius
 vero dicit̄ de⁹ na
 ture. sed genij ali
 os deos signant
 qui deputant̄ ho
 mībz. eo modo
 q̄ nos ponimus
 duos āgelos vñū

tur introsum. ideo iano fecerunt duas facies. Itas interpretationem improbat brūs aug^o. primo ondēs q̄ trisibilis sit. 7 pater intentio augustinus. scdo ostendit q̄ sit irrationabilis dices. Quid ē porro absurdus q̄ in ipso mūdo nō inuenire duas ianuas ex aduerso sitas. p̄ q̄s vlt admittat aliqd ad se itro vlt emittat a se foras. 7 d nro ore 7 gutture duoz similitudine mūd^o nō hz vlt mūdi simulacrū cōponere iano ppter solū palatū cur^o similitudinē ianus nō hz. Et facit duas rōnes i bis vrbis. quaruz vna est talis. mūdus nō hz duas ianuas p̄ q̄s emittat vel admittat q̄ hz biatus oris h̄ habeat nō est hoc ad ppositū de mūdo. q̄ ppter h̄ ianus. i. mund^o nō debuit habere simula crū duplici faciei. Scda tal ē. hz palatū h̄at similitudinē celi fm̄ poetas. tamē mūdus nō hz similitudinē oris vel gutturis. hz oris 7 gutturis duo sūt adit^o supradicti. q̄ p̄ h̄ os 7 guttur nō debuit ianus. id mūdi simulacrū effigiari. sciendū est autē q̄ et alie rōnes assignantur q̄re ian^o est bifrons. vna assignat isido^o li. viij. erbymologiaz. f. ppter oriens 7 occidentis mundi. quam causam tangit etiam hic infra brūs aug^o. Alia duas causas tangit ovidius libro p̄mo de fastis. vna ē q̄ fm̄ aliquos p̄hos 7 poetas mūdus aliqui fuit vnū solū chaos i quo oia elemēta erāt adinuicē pmixta. 7 nō distincta situ nec loco. Et ad h̄ respēndendū ianus format cū duplici facie. quarum vna ē āteri^o 7 alia p̄ silis poster^o vtr denore^o q̄ inf̄ āterius 7 posterius tunc non fuit distinctio. sed idē erat vtrunq̄. vnde in p̄sona iani dicit ovidius sic. Nunc quoq̄ confuse quoniam nota parus figure. Ante qd̄ est in me postq̄ videtur idem. Alia causa ē. q̄ sibi cōmissa est custodia mundi tanq̄ ianitor^o. 7 ideo sicut ianitor: habet respicere ingressus 7 egressus. sic 7 ianus

Job 10.

absq̄ hoc q̄ caput verrat videt duas partes mundi oppositas ideo duas fingitur habere facies quaruz vna orientem alia occidentem spectat.

Quam vero eum faciunt 7c. Dic reprobat ianum quadrifrontem qui 7 ianus geminus appellatur. Et ostendit q̄ nec bene dicitur ianus geminus. quia n̄ dicitur mundus geminus. nec enim rationabiliter effigiat q̄ dritrons. tum q̄ nec in mundo sūt quattuor aditus seu ianue quibus aliquid intret vlt exeat. sicut d̄ biatu oris p̄p̄t̄ quē ianus effigiatur bifrons dicitur fuit. tum quia etiam in ipso ore hominis a quo sumptus originem ianus bifrons non sūt quattuor aliquid q̄b^o poss^o rō sumi quare deberet effigiari ianus q̄ dritrons. nisi forte neptunus qui est deus maris implet os eius piscibus aliquo. 7 sic buccis rumentibus representat duas facies. 7 alie due pertineat ad os 7 guttur.

Virgili^o 2. georg^o

Capitulum IX

Quē autē q̄ et iup^o a pit^o d̄: quē velint intelligi exponat De us ē inquit h̄is potestatem caufarum: quib^o aliquid fit i mundo. Hoc q̄ magnum sit nobilissimus virgilij versu ille testat. Felix qui potuit rerum cognoscere causas. Sz cur ei preponitur ianus hoc nobis vir ille acutissimus doctissimusq̄ respondeat. quē niaz penes ianū inquit sunt prima: penes iouem summa Merito ergo rex omnium iupiter habetur. Prima enim vincuntur a summis: quia licet prima precedant tempore: summa superant dignitate. Sz recte hoc diceretur bifactorum prima discerneret 7 summa. Sicut enim iniuriam facti est p̄fici sci summuz puenire in iū facti inceptio discēdi sūmū pceptio doctrinē: ac sic i oib^o p̄ma sūt in iua summaq̄ sunt fines. Sz iā h̄ negociū inf̄ ianū ter minūq̄ discussum ē. Laus autē q̄ datur ioui efficiētia sūt nō effecta: neq̄ vllō mō fieri pōt vt vlt tpe pueniant a facti in iū factozum. Sempere enim prior est res que facit: q̄ illa que fit. Quapropter si ad ianū p̄tinent in iua factoz non

ostendit q̄ nec bene dicitur ianus geminus. quia n̄ dicitur mundus geminus. nec enim rationabiliter effigiat q̄ dritrons. tum q̄ nec in mundo sūt quattuor aditus seu ianue quibus aliquid intret vlt exeat. sicut d̄ biatu oris p̄p̄t̄ quē ianus effigiatur bifrons dicitur fuit. tum quia etiam in ipso ore hominis a quo sumptus originem ianus bifrons non sūt quattuor aliquid q̄b^o poss^o rō sumi quare deberet effigiari ianus q̄ dritrons. nisi forte neptunus qui est deus maris implet os eius piscibus aliquo. 7 sic buccis rumentibus representat duas facies. 7 alie due pertineat ad os 7 guttur.

Cap. IX

Quē autē q̄ et iup^o a pit^o d̄: quē velint intelligi exponat De us ē inquit h̄is potestatem caufarum: quib^o aliquid fit i mundo. Hoc q̄ magnum sit nobilissimus virgilij versu ille testat. Felix qui potuit rerum cognoscere causas. Sz cur ei preponitur ianus hoc nobis vir ille acutissimus doctissimusq̄ respondeat. quē niaz penes ianū inquit sunt prima: penes iouem summa Merito ergo rex omnium iupiter habetur. Prima enim vincuntur a summis: quia licet prima precedant tempore: summa superant dignitate. Sz recte hoc diceretur bifactorum prima discerneret 7 summa. Sicut enim iniuriam facti est p̄fici sci summuz puenire in iū facti inceptio discēdi sūmū pceptio doctrinē: ac sic i oib^o p̄ma sūt in iua summaq̄ sunt fines. Sz iā h̄ negociū inf̄ ianū ter minūq̄ discussum ē. Laus autē q̄ datur ioui efficiētia sūt nō effecta: neq̄ vllō mō fieri pōt vt vlt tpe pueniant a facti in iū factozum. Sempere enim prior est res que facit: q̄ illa que fit. Quapropter si ad ianū p̄tinent in iua factoz non

de ioue dicuntur. 7 facit in hoc capitulo duas cōtra eas rationes. quarum scda incipit ibi. deniq̄ quero 7c. In prima vero parte facit tris. q̄ primo ponit sententiam aliquorum qui deos colunt de ioue quis sit quā etiam cōfirmat per vnum versum virgilij q̄ ponit in georgicis. li. ij. 7 quare et p̄ponat ianus fm̄ varronē. Scdo ibi. Sed recte hoc 7c. dicit sniam reprobat p̄cipue q̄rū ad dicitū varronis. q̄ ideo ianū p̄ponit ioui. q̄ iano attribuunt p̄cipia. ioui sūma p̄pter qd̄ iuppiter est rex summ^o. qd̄ reprobat aug^o. q̄ licet in his q̄ facta sunt sūmū 7 dignissimū sit in fine 7 non in p̄ncipio. tñ in his que non fiunt sed sūt cāe effectiue alioz. optet necario q̄ illud qd̄ ē sūma cō effectiue alioz. optet necario q̄ illud qd̄ ē sūma cō effectiue alioz.

erua r di
 gnissima
 feretia pa
 ma. s3 tal e
 iuppit fm
 eos. Ter
 tio ibi.
C Huc sa
 ne re. ostē
 dit q' er qd
 ioue tā al
 tā sentit.
 imane sa
 crilegiū cō
 mictur q' in
 ei' honoz
 erumia sibi
 iposita ce
 lebrat sic ā
 theatris r
 in scena. et
 mel' eēt q'
 fingerēt vi
 nū aliū que
 noiarēt to
 uē d' q' talia
 erumia fige
 rēt sic eē fi
 gurā safno
 vt p3 poui
 dū li. iij. d
 fastis q' de
 uoz aut fi
 lios suos d
 q' dolēs mī
 iouis. et ti
 mē ne etiā
 iouē deuo
 farer ocul
 raut cū na
 tū statz in
 neoz r sup
 posuit lo
 co ei' vnuz
 lapidē. vel
 sic ifra ca
 rit. dr au
 glebā terre
 quaz safn
 credēs esse
 filiū suū d
 uozant
D Deide
 qro rē. po
 nit h aug.
 sed az rōez.
 phās er di
 ctis eoz q'
 ipi hnt pce
 dere q' iup
 pite sit vna
 ps iam seu
 mōi. cū m
 ipse varro

ideo priora sunt efficientibus cau
 sis quas ioui tribuit. Sicut enim
 nihil sit: ita nihil inchoatur vt fiat
 qd non faciens causa precesserit
Hunc sane deum penes que sunt
 oēs cause factorū oīm naturarum
 naturaliumq; rex: si iouem popu
 li appellant: r tātis pūmelis tāq;
 scelestis criminatibus colunt:
 terrore sacrilegio sese obstrigūt:
 q' si prozsus nullum potarent deū
Unde satius esset eis aliū aliqū
 iouis nomine nūcupare: dignum
 turpibus r flagiciosis honoribus
 supposito vano signēto: qd poti'
 blasphemarent: sicut saturno dici
 tur suppositus lapis quem p filio
 deuozaret: q' istum deuz dicere: r
 tonantē r adulterantē r totū mū
 dum regentē: r p tot supra diffu
 entem: r naturarū omniū natura
 liumq; rerum causas summas ha
 bentem: r suas causas bonas nō
 habentē. **D**einde quero que iāz
 locum in deos huic deo tribuant
 ioui: si ianus est mūdus. Deos em
 veros animā mundi ac ptes eius
 iste definiuit: ac p hoc quicqd hoc
 non est: non est vtiq; fm istos ve
 rus deus. **H**um igit ita dicturi sūt
 iouem animū mundi vt ianus sit
 corpus eius. id est iste visibilis mū
 dus: **H**oc si dicunt non erit quem
 admodū ianum deum dicant: qm
 mundi corpus non est deus: vl' fm
 iplos: sed anima mundi ac partes
 eius. **U**nde idem varro apertissi
 me dicit deum se arbitrari eē ani
 mam mundi: r hunc ipm munduz
 esse deū: sed sicut hoīem sapientē
 cum sit ex animo r corpore: tm ex
 animo dici sapientem: ita mūdū
 deum dici ab animo. cū sit ex anio
 et corpore. **S**olum itaq; mūdi cor
 pus non est deus: sed aut sola ani
 ma eius. aut simul corpus et ani
 mus: ita tamē vt non sit a corpore
 sed ab animo deus. **S**i ergo ianus
 est mundus: r deus est ianus. nū
 quid iouem vt deus esse possit ali
 quam partem iā esse dicturi sunt
Magis enim ioui vniuersum so
 lent tribuere vnde ē illud: **I**ouis
 omnia plena. **E**rgo et iouez vt de

us sit: r maxime vt rex deozū: non
 alium possunt existimare q' mun
 dum: vt in dijs ceteris fm istos su
 is partibus regnet. **I**n hāc sentē
 tiam etiam quosdam versus vale
 rij forani exponit idem varro i eo
 libro quem seorsum ab istis de cul
 tu deozū scripsit: qui versus hi sūt
Iuppiter omnipotēs regum rex
 ipse deusq;. **P**rogenitor genitrix
 q; deum deus vnus r omnis. **E**x
 iponuntur autem in eodem libro
 ita. cum marem existimarent qui
 semen emitteret: seminā que acci
 peret: iouemq; esse mūdū: r cuz
 omnia semina ex se emittere r i se
 recipere: cum qua causa inqt scri
 psit foran'. **I**uppiter pgenitor ge
 nitrixq;: nec minus cuz causā vnū
 r omnia eundem esse. **M**undus
 em vnus r in eo vno omnia sunt.
Cap. X
Um ergo r ianus mūd' sit: a
 r iupit' er mundus sit: vnus
 quisq; sit mundus: quare duo dij
 sunt ianus r iuppiter: **Q**uare seoz
 sum habent templa: seozuz aras
 diuersa sacra. dissimilia simulacra
Si propterea quia alia vis est pri
 mordiorum: alia causarum. r illa
 iani r illa iouis nomē accepit: nū
 quid si vnus homo in diuersis re
 bus duas habeat potestates: aut
 duas artes: quia singularū diuer
 sa vis ē: ideo duo iudices aut duo
 dicuntur artifices. **S**ic ergo r vn'
 deus cum ipse habeat potestates
 primordiorum: ipse causarum: nū
 ppter hoc illum duos deos eē ne
 cesse ē putari. quia primordia cau
 seq; res due sunt. **S**i hoc iustus
 putant: etiaz ipm iouem tot deos
 esse dicant: quotquot ei cognomi
 na propter multas ptates dedest
 qm res omnes ex quibus illa co
 gnomina sunt adhibita multe at
 q; diuerse sunt: ex quib' pauca cō
 memoro. **C**ap. XI
Iterū eū victorē: inuictū a
 d opitulū. impulsorem. stato
 rem. centūpedā. supinalē. rigilluz
 alinum. ruminū. r alia que per se
 prosequi longum est. **H**ec autem
 cognomina imposuerunt vni deo

r alij vido
 ant dicere
 q' ipsemet
 iuppit' sit
 tot' mōs l
 ania torius
 mōi vt pa
 tuit. s. ca.
 vi. **C**ū qd
 cordat hū
 li' i bucco.
 qui egloga
 scia dr. io
 uis oia ple
 na. **A**d qd
 etiā varro
 i qdā libro
 que fec' de
 cultu deoz
 o' extra li
 bros. xvij
 d reb' dui
 nū d' hō s
 li. v. ca. iij
 scā emētō
 adduc' h'
 valerij so
 rant. et ex
 ponit eos
 eo mō q' b
 recitat au
 satus clare
Cap. X
Um
 c r ian'
 rē. in b ca.
 sac' scā rō
 nē cōtra ca
 q' dicunt r
 fiunt circa
 iouē r p3 i
 rētio aug'.
 dic autē rō
 sua ad h' q'
 ian' r iup
 pit' n' sunt
 duo dij nū
 si velint io
 uem dicere
 tot deos qe
 bz agnoia
Cap. XI
Iterū
 d cū vi
 ctore rē. i b
 ca. aug'. q'
 tuoz' d ca q'
 ioui attri
 buit argu
 it. r sac' i b
 ca. tria. qd
 pno sciat
 noia qd' io
 uez noiant

Virgilii
 buccolic

et ceteris nominibus assignat. Secundo ibi. bis ut aduertim. rōnem suā tertiam q̄ habet in p̄cedenti capitulo. confirmat. Tertio ibi. nolo dicere etc. quedā circa nominatos iouis reprobat. Nota v̄o q̄ hic recitat aug. ip̄emet si q̄s bñ aduertat exponit. nā iō iupp̄is d̄i victor. q̄ oīa vin

cit. iō inuict. q̄ a nemine vincit. iō opitulus. q̄ iudi gentibz opitulat. iō i pulsoz. q̄ bz potētiāz impellēdi. iō statoz. q̄ bz prārem statuēdi. iō centupeda. q̄ bz prārem stabiliēdi. et etiā in se stabilis ē. vt q̄si centū pedibz inuiteret iō supinalis. q̄ bz prārem resupinādi. i. reuerlandi. iō rigillus. q̄ mudū supporter. **I**gn̄ v̄l rigillus est lignū in recto cui alia supponūt. vt ea suscēret. iō alin. q̄ alit generalit̄ oīa. iō ruminus. q̄ ruma. i. māma alit specialit̄ aialia. Ista noīa iouis ponit apuleius in cosmographia sua. i. libro de mudo i. fine e. **N**olo dicere. **H**ic arguit s̄ ilud qd̄ dicit̄ ē. s̄. de ioue. videlicet q̄ ip̄e nominat̄ ruminus. q̄ ip̄e māma alit aialia cōtra qd̄ p̄mo arguit. nāz videret h̄ op̄o. **U**enientis femine q̄ viro attribui. et per consequens iunōi potius q̄ ioui. nec hoc esset incōueniēs iunoni. q̄ regina deoz. nam ip̄a haberet sub se deam ruminā. de q̄ facta ē mentio. s̄. li. iij. cap. xj. que si bi famularet. **D**icit aut̄ aug. hic. nolo dicere etc. quasi dicit̄. nolo hoc dicere. sed tamen alius fortasse h̄ diceret. **S**ecundo ibi. **L**ogito em̄ posse etc. arguit cōtra responsionem que dari posset. posset et n̄z dici q̄ iuppiter et iuno idem sunt. sicut innuit Valerius. de quo supra dictum est capitulo. ix. cuius versus hic replicat Augustinus. **E**t etiam ista fuit opinio aliquozum. vt p̄ter supra li. iij. ca. xj. **C**ontra quod

pp̄ter cās prātesq̄ diuersas nō tñ pp̄ter tot res etiāz tot deos eū esse coegerūt. q̄ oīa vinceret. q̄ a nemine vinceret q̄ op̄e indigentibz ferret q̄ haberet ipellēdi. statuēdi. stabiliēdi. resupinādi prāte. q̄ tanq̄s rigillus mudū p̄tineret ac sustineret q̄ aleret oīa q̄ ruma. i. māma alēt aialia. **I**n his vt aduertim. quod a magna sunt qd̄a exigua. et tñ vñ v̄trāq̄ facere phibet. puto inter se pp̄quiora eē causas rerum atq̄ p̄mordia. p̄pter quas res vñ munduz duos deos esse voluerūt. iouem atq̄ ianū q̄ continere mundū. et mamā dare aialibus. nec tñ pp̄ter hec duo opera taz longe inter se vi et dignitate diuersa duo dii eē compulsi sunt. sed vnus iuppiter propter illud rigillus. propter hoc ruminus appellatus est. **N**olo dicere. q̄ animalibus mammam prebere sugentibus magis iouem potuit dicere q̄ iouem p̄sertim cum esset etiāz diua ruminā que in hoc opus adiutorium illi famulatum ve preberet. **L**ogito em̄ posse responderi et ip̄am iunonem nihil aliud esse q̄ iouem fm̄ illos valerij forani versus. vbi dicit̄ est. **I**uppiter omnipotēs regum rex. ip̄e deusq̄.

arguit Augustinus. quia fm̄ hoc iuppiter erit illa diuina rumina de qua iam dictum est. **E**t tra iuppiter nō diceretur ruminus. sed ruminā. nisi velint dicere eū ruminū. q̄ lactat masculos et ruminā. q̄ lactat feminas et tñ ruminā nō ponit inter deos selectos. sed ignobiles et plebeios. **D**icit v̄o hic aug. recte videbat indignuz vt in spica alter ad curā geniculi. alter ad volliculi pertineret. quāto est indignius. vñā rem in simam. id est vt māmīsalantur aialia duoz deoz prātes curare. quoz sit vnus iuppiter rex ip̄e cunctorum. et hoc agat non saltē cum piuge sua sed cū ignobili nescio q̄ ruminā. nisi q̄ ip̄e est etiā ip̄a ruminā ip̄e ruminus. **R**uminus fortasse p̄ sugentibz maribz ruminā pro feminis. **D**icere quippe voluissē illos iouifemininū nomen imponere nisi et in illis d̄sibz. p̄genitor genitrixq̄ diceret. et inter alia eius cognomīa lege rem. q̄ etiā pecunia vocaretur. quam deā inter illos numularios inuēim. vt i q̄r to libro iam commemorauimus. **S**ed cur et mares et femine habeant pecuniaz. cur non et pecunia et pecuniā appellat̄ sit sicut ruminā et ruminus ip̄i viderint. **L**a. XII.

Clam v̄o eleganter q̄ rōnem huius nominis reddidit et pecunia inquit vocat. q̄ ei sint oīa cuniam. **L**a. XII. **C**lam vero eleganter etc. **I**n hoc ca. arguit beatus Augustinus quinto contra ea que ioui attribunt. dicitur em̄ q̄ iuppiter est pecunia. et assignat causam. q̄ pecunie sunt oīa. qd̄ reprobat Augustinus. q̄ hoc e nomen summo deo nō debet attribui. q̄ contumeliosum est. vt p̄z comparando pecuniam et oīa que pecunie numie possident ad oīa que in celo et in terra continent. inter q̄ pecunia est. in se res satis vili alia q̄ dicit aug. in hoc ca. satis parent.

Clam v̄o eleganter q̄ rōnem huius nominis reddidit et pecunia inquit vocat. q̄ ei sint oīa cuniam. **L**a. XII. **C**lam vero eleganter etc. **I**n hoc ca. arguit beatus Augustinus quinto contra ea que ioui attribunt. dicitur em̄ q̄ iuppiter est pecunia. et assignat causam. q̄ pecunie sunt oīa. qd̄ reprobat Augustinus. q̄ hoc e nomen summo deo nō debet attribui. q̄ contumeliosum est. vt p̄z comparando pecuniam et oīa que pecunie numie possident ad oīa que in celo et in terra continent. inter q̄ pecunia est. in se res satis vili alia q̄ dicit aug. in hoc ca. satis parent.

Ad quid de hoc ioue etc. In La. XIII
hoc ca. ostendit bris aug^o q^o q^oru videt ex dictis varro
nis 7 alioz mltitudo deoz e supflua. q^o oēs reducunt
in vnum ioue. q^o vel ipse iuppiter se habet ad alios de
os. sicut totū ad partes. 7 ita extra totū iouem non est
alius de^o. vel iup
piter est i se sim
plex crīs deus.

Est em̄ aia mun
di p oēs pres. dif
fusa. ita q^o ex di
uersis partibus
molis huius mū
di quas admini
strat sōm̄ diuer
sa nomia. quasi
pluriū deoz cum
tū in rei veritate
sit vn^o anim^o sim
plex totū mundi
E: verūq^o istoz
fuit ab aliq^o boopi
naruz. vt. s. patu
icli. uij. ca. xj. Et
q^o aliez istoz sit
danduz pbat q^o
ea q^o dñs alijs atē
bui^o etiā ioui cō
ueniūt q^o p^oz de
saturno cui attri
buit p^oas satio
nū. 7 hec eadē au
tribuit Ioui. vt
p^oz p varronē ex
ponens versus
valerij sorani. q
s. ca. ix. cū eoz ex
positōe positi sē
sez in terru aug^o
Et idem etiā pa
ter de genio quez
dicūt deū esse na
ture. vel oim rez
gignendaz. nam
ipse etiā videt cē
iuppiter. vt patz
ex dictis varrois
exponētis s^o sus
sorani. Et etiā ex
his q^o alto loco di
cit cū de genijs 7
aio mūdi loquit.

**Tulli^o in
paradox.**

La. XIII
Ercuriū de
m etc. In hoc
ca. incipit. b. au
gul. reprobare ca
q^o dicunt de mer
curio 7 marte q^o i
ter deos selectos
nūcranf. vt p^oz. s.
ca. q. de q^o fuit

Magnā rationē diuini no
minis: imo x^o ille cui^o sunt
oia vilissime 7 cōtumeliosissi
sime pecunia nuncupat. At
oia iouis sunt q^o celo 7 terra
ptinent. inf q^o ipa pecunia i
oib^o oim rebus q^o ab hoib^o
noie pecunie possident. S^z
nimirū h avaricia ioui nom
iposuit: vt q^o s^o amat pecuni
am: nō quēlibet deum s^o ipm
regē oim sibi amare videat.
Longe autē aliud eēt: si diui
tie vocaref: aliud nāq^o sunt
diuitie: aliud pecunia. Nam
dicim^o diuites sapiētes: iu
stos: bonos: q^o b^o pecunia vel
nulla ē vel pua. Magis eniz
sunt x^o tūtib^o diuites: p^o q^o eis
etiā in ipis corpaliū rez ne
cessitatibus satis ē q^o adest:
paupes x^o avaros dicim^o sp
inhiātes 7 egentēs. Quāli
bet em̄ magnas pecūias ha
bere p^ont: sed in eaz quātacū
q^o abundātia nō egere non
p^ont. Et deū ipm veruz recte
dicim^o diuitē non tū pecunia
sed oipotētia. Dicunt itaq^o
7 diuites pecuniosi: s^o interi^o
egeni s^o cupidi. Itē dicuntur
paupes pecunia carētes sed
interi^o diuites: si sapientes.
Qualis ḡ ista theologā de
bet esse sapiēti: vbi rex deoz
eius rei nomē accepit: quam
nemo sapiēs p^ocupiuit. Quā
to em̄ facili^o si aliqd hac docē
na q^o ad vitā p^oteret eternā
salubrit^o disceret de^o mūdi re
ctor nō ab eis pecunia s^o sapi
entia vocaref: cui^o amor pur
gat a sordib^o avaricie: hoc ē
ab amore pecunie

Ad quid La. XIII
de hoc ioue plura:
ad quez fortasse ce
teri referēdi sunt vt inanis

duplex opinio. vna q^o isti duo non referunt ad aliq^os
partes mundi tanq^o eis presidentes. sed solū ad acc^o
humanos. pura q^o mercurius refer^o ad sermonem. et
huius opinionis erant illi de quibus dicit in actibus
apostolorum. capitulo. xiiij. q^o vocabant barnabam

remaneat deozū opinio plu
rimozū: cum hic ipse sit oēs:
siue q^o ptes eius vel potesta
tes existimant: siue cum vis
anime quā putāt p cūcta dif
fusam: ex p^oibus molis hui^o
in quas visibilis mūdus iste
confergit 7 multiplici admi
nistratiōe nature quasi plu
rium deozū nomia accepit.
Quid em̄ saturnus? Un^o
inquit de principibus deus:
penes quē sationū oim dñat
sunt est. Nōne expo sitio ver
suum istozū valerij sorani sic
se hz: ioue esse mūdū 7 cum
oia semina ex se emitteret i
se recipere? Ipse est igit^o pe
nes quē sationū oim dñat ē
Quid est genius? Deus est
inquit qui pposit^o est ac vim
habet oim rerū gignendarū
Quē aliū hanc vim hēe cre
dunt q^o mūdū: cui dicitū est
Iuppiter oipotēs pgenitor
genitrixq^o: Et cum alio loco
geniū dicit esse vniuscuiusq^o
animū rōnalē: 7 iō eē singu
los singuloz: talē autē mūdi
animū deū esse: ad hoc idem
vtiq^o reuocat: vt tanq^o vni
uersalis genius ipse mundi
animus esse credat. Hic est
igit^o quē appellāt ioue: nam si
oim gen^o de^o: 7 ois viri ani
mus genius. sequit^o vt sit ois
viri anim^o de^o: q^o si 7 ipos ab
horre absurditas ipa com
pellit: restat vt cum singula
riter 7 excellenter dicant de
um genium: quē dicunt mun
di animum: ac per hoc ioue

Ercuri La. XIII
m um x^o et martē quō
referrēt ad aliquas
ptes mundi: 7 opera dei que
sunt in elementis nō inuene
runt. 7 ideo eos saltē opibus

iouem. paulum
vero mercurium
quoniam ipse ei
rar dur x^o bi. marf
vero referrur ad
bella. Alta opti
nio referebat eos
ad stellas celestis
In isto vero ca
pitulo reprobat
augustinus pti
mam opinionēz
7 p^oimo q^o tuz ad
mercurium. secū
do q^o tuz ad mar
tem. ibi itez quia
nec marti 7ē. con
tra dicta varro
nis arguit probā
do q^o non sit ali^o
deus q^o iuppiter
Et hoc cōcludit
necessario sup
posito q^o mercu
rius non sit ipse
sermo. sed domi
netur sermonib^o
siue deozum 7 bo
minum. siue bo
minum tantum.
nam si dominet
sermonibus deo
rum: cum absur
duz sit q^o aliquis
dominetur sermo
ni Iouis. nisi ip
se iuppiter. sequi
tur q^o mercurius
sit iuppiter. Si
sermonibus bo
minum tantum.
cum ergo non sit
verisimile q^o Jo
ui regi deozum
attribuātur ope
ra idigna. 7 alijs
dñs digniora. et
dignius opus sit
loqui q^o lactare
pecora. Lactare
vero pecora at
tribuitur ioui p
pter quod 7 ipse
dicitur est rumi
nus. vt dicitur
est supra capi
tulo vndecimo.

sequit̄ q̄ multo magis attribuet̄ sibi p̄t̄as sermonum
n̄oz. q̄ ip̄e ē mercuri⁹. v̄l supposito q̄ mercuri⁹ sit ip̄e
sermo cui p̄cordat̄ multa q̄ de mercurio dicunt̄. nam
latine d̄: mercuri⁹ quasi medi⁹ currēs. q̄ sermo currit
medi⁹ inter hoīes. s. loquentē ⁊ audientē. grece v̄o dicit̄
cur hermes. ob
berinētia qd̄ ē ser
mo vel interp̄tra
tio. ⁊ qd̄ā alia de
ip̄o dicunt̄ q̄ v̄u
dent̄ idē arguere.
q̄ dato maifeste
appet̄ q̄ mercuri
us nō est de⁹. cuz
sermo plar⁹ stat̄
desinat̄ eē. **Ca. xv**
q̄ hic recitat̄ aug⁹
de mercurio. reci
tat̄ eē ist̄. li. viij.
etymologiaz. De
marie vero satis
patz̄ intentio aut
sustini.

Ca. xv

Isi forte li
n̄ le stelle. ⁊ c.
In hoc ca. repro
bat̄ b. aug⁹. aliaz
opinionē de mer
curio. s. illaz que
ponit̄ eos deos ⁊
n̄ eē stellas illas
q̄ his nomib⁹ ap
pellant̄ hui⁹ opi
nionis fuerūt hi
de q̄ b. sapie. r̄ij.
d̄: aut gyrū stella
rum. aut solem
aut lunam esse
rectores orbis
terrarū. deos pu
tauerūt. ⁊. iij. r̄gū
r̄ij. adozane /
rūy niuerfaz mi
litiā celi. ⁊ foris /
tan ista opinio n̄
discrepat a p̄cedē
ti q̄ ad mentē opi
natiū q̄ q̄ plane
tā mercuriū deū
putant. credunt
ipsum dare hoī
mini eloquentiā
⁊ eodem modo
planeranz martē
causare bella. et
dare victorias.
facit̄ autēz augu
stinus hic duo.
quia p̄mo repro
bat̄ hanc opinio
nem per ea que
conueniunt̄ dijs

hoīm p̄posuerūt: sermocio
nādi ⁊ belligerandi mistros.
Quoz̄ mercuri⁹ si sermonis
etiā deoz̄ p̄t̄ez gerit: ip̄i q̄z
regi deoz̄um d̄nat̄ si fm̄ ei⁹ ar
bitriū iuppiter loquit̄: aut lo
quēdi ab illo accipit̄ faculta
tē: qd̄ v̄tiqz absurdū est. **S**i
aut̄ illi humani t̄m̄ sermonis
potestas tributa p̄hibet̄: nō
ē credibile ad lactādos mā
ma nō solū pueros sed etiaz
pecora v̄n̄ rumin⁹ cognomi
nat⁹ est iouē descendere vo
luisse: ⁊ curā n̄ si sermōis qua
pecorib⁹ antecellim⁹ ad se p̄
tinere voluisse. ac p̄ hoc idēz
ip̄e ē iouis atqz mercuri⁹. **Q**
si sermo ip̄e d̄r̄ esse mercuri⁹
sicut̄ illa q̄ de eo interp̄tant̄
oñdunt. **N**ā ideo mercuri⁹ q̄
si medi⁹ currēs dicit̄ appella
lat⁹: q̄ sermo currat̄ inf̄ ho
mines medi⁹. iō hermes gre
ci qd̄ sermo v̄l interp̄tatio: q̄
v̄tiqz ad sermonē p̄tinet her
menia d̄r̄. iō ⁊ mercuri⁹ p̄fesse:
qz̄ inter v̄dentēs ⁊ emētēs
sermo fit medi⁹. iō alas ei in
capite ⁊ pedib⁹ ponūt volen
tes significare volucrē ferri
paera sermonē: iō nunciū di
ctū: quoniā p̄ sermonē oīa co
gitata enūciant̄. **S**i ḡ mercu
ri⁹ ip̄e sermo ē: etiā ip̄is p̄tēt̄
tib⁹ de⁹ nō est: s̄ cū sibi deos
faciūt̄ eos q̄ nec demones s̄
imūdis supplicādo spiritib⁹:
possident̄ ab eis q̄ nō d̄j s̄ de
mones sunt. **I**tē qz̄ nec mar
ti aliqd̄ clemētū vel p̄tē mun
di inuēire potuerūt vbi age
ret opa q̄liaciūz nature deū
belli eē dixerūt: qd̄ op⁹ ē ho
minū ⁊ optabile eis nō ē. **S**i
ḡ pacē p̄petuā felicitas daret̄
mars qd̄ ageret nō haberet
Si aut̄ ip̄m bellū est mars si
cut̄ sermo mercurius: v̄tinā

alijs selectis. quorum nominibus appellantur planete
aliqui. sicut ē d̄ ioue venere et saturno. secundo vero
per ea q̄ verificant̄ de iano deo selecto. cur⁹ noīe nulla
stella nominatur. ibi quare autem ianus ⁊ c. **A**d in /
tulgentiam vero butus capituli notanda sunt tria.

q̄z maifestū ē q̄ nō sit de⁹: tā
nō sit ⁊ bellū qd̄ vel falso vo
cet̄ deus.

Ca. xv.

Si forte ille stelle
n̄ sunt hi dij quas eo
ruz appellauere no
minibus Nam stellam quan
dam vocant mercuriuz: quā
dam itidem martem: sed ibi
est ⁊ illa quam vocant iouez
⁊ tamen eis mundus ē iouis
Ibi quam vocant saturnū: ⁊
tū ei p̄ter eā dāt̄ nō puā sub
stātiā: omnium videlicet se
minum. **I**bi est ⁊ illa omniuz
clarissima que ab eis appella
tur venus: ⁊ tamen eandēz
venerem esse: tam lunā vo
lunt: q̄uis de illo fulgentissi
mo sidere apud eos tanqz de
malo aureo iuno venusqz cō
tendant. **L**uciferum enim q̄
dam veneris: quidam dicit̄
esse iunonis: sed vt solet ve
nus iunonē vincit. **N**ā mul
to plures eam stellam vene
ri tribuunt: ita vt vix eorum
quisqz reperiat̄ qui aliud opi
netur. **Q**uis autēz non ride
at cū regē oīm iouē dicāt: q̄
stella ei⁹ a stella veneris tan
ta vincitur claritate **T**anto
em̄ esse debuit ceteri illa ful
gentior: quanto est ip̄e po
tentior **R**espondent̄ iō sicut̄
deri: qz̄ illa que putat̄ obscu
rior: superior ē: atqz a fr̄is lō
ge remotior. **S**i ergo superi
orē locuz maior dignitas me
ruit: quare saturnus ibi est
ioue superior **I**n vanitas fa
bule que regem iouē fac̄ nō
potuit vsqz ad sidera pueni
re: ⁊ q̄ non valuit saturnus
in regno suo neqz in capito
lio: saltem est permittus obri
nere in celo. **Q**uare aut̄ ia
nus non accepit̄ aliquaz stel
lā: si p̄pterea qz̄ mundus est

namum est. q̄
octava spera in
qua sunt stelle
le fixe ⁊ oīa signa
de q̄ b. d̄c̄ aug⁹ q̄
nō sūt singule. s̄
constant̄ ex pluri
bus stellis ⁊ sunt
loco superiores.
q̄z planete. **E**t ei
sunt septem pla
nete. **I**llorum sa
turnus est omni
um sublimior. p̄
illum immediate
est iuppiter. ⁊ p̄
iouez mars. post
martem sol. post
solē venus. p̄
venerem mercuri
us. post mercuri
um luna omniuz
infima **A**liud est
q̄ ven⁹ inter om
nes planetas vel
stellas alias post
solē ⁊ lunāz est
lucidior ⁊ pulchri
or. quo ad asp̄e
ctum nostruz. v̄n̄
de c̄ fm̄ marcia /
num in astronō
mia sua. ipsa est
tertium corpus
celestē quod cau
sas ymbraz sens̄
bilem. **T**ertium
est q̄ fabulaz illā
que dicit̄ q̄ iuno
et venus inter se
contendebant de
pomo aureo vira
qz̄ earum sibi po
mum vendicante
vbi dicitur vene
rem in causa vi
cisse et pomum il
lud habuisse. in
terpretantur qui
dam de lucifero.
quia olim quidaz
dixerunt luciferū
esse iunonem. vo
lentes scilicet euz
esse planetam di
stinctum a vene
re et vocari iuno
nem. videbatur
cū eis q̄ iuno

fuit regina deoz
 pulcherrima stel
 la sibi debebat ar
 tribut. qdā hō nō
 eē aliū q̄ venerēz
 z iā null⁹ tenet q̄
 sit iuno s̄z oēs vo
 cant venerē luci /
 ferū-ita q̄ lucifer
 z venus sūt idem
 planeta. p̄ q̄diā
 ven⁹ in cā illa di
 cis vicisse iunonē
 Disvisis sac̄ pa
 ter intentio aug⁹.
 Dic̄ hō hic aug⁹
 q̄ qdā volunt ve
 nerē eē lunā q̄ nō
 intelligendū ē de
 ista stella q̄ ven⁹
 appellat̄ sed d̄ ista
 stella que lucifer
 hoc autem videt̄
 voluisse virgil⁹
 li. j. cneidos. vbi
 adducit eneaz ve
 nerē vocantez vir
 ginē z sorozē phe
 bi. id est solis. nā
 sorozē phebi n̄ fun
 git nisi diana. id
 ē luna. vt dicitur
 cap. lo sequenti.
Ca. XVI
 a Pollinēz
 a q̄uis zc.
 In h̄ ca. p
 sequit̄ br̄is aug⁹
 interpretationē ali
 orū deoz selecto
 rū de q̄b̄ nonddz
 ē disputatū. z fa
 cit duo. q̄ primo
 recitat̄ interpretati
 onē naturalē que
 fit de dijs illis se
 cundo zcludit̄ per
 dictis q̄tra dispo
 nāria ē in interp̄
 rationibz illis ibi
 ac p̄ h̄ oēs zc. In
 p̄māyo p̄te facit
 m̄cionē de apolli
 ne z diana quam
 vocat germanaz
 apollinis. q̄ fin
 git q̄ iuppit̄ ex la
 tonafilia ceti gigā
 tis genuit apollī
 nē z diana. fuc̄t
 āt duo apollines
 dij facti. vt patet
 p̄ augu ifra. li. xv
 ij. ca. xij.

z oēs in illo sunt z iouis mū
 dus est: z habet tamen? An
 iste causam suam composuit
 vt potuit: z p̄ vna stella quā
 non habet inter sidera tot fa
 cies accepit in terra: Dein
 de si p̄pter solas stellas mer
 curiū z martem partes mun
 di putant vt eos deos habe
 ret possint: quia vtiq̄z fmo z
 bellum non sunt partes mū
 di sed actus hominum: cur
 arietī: z tauro: et cancro: et
 scorpionī: Ceterisq̄z huius
 modi que celestia signa nu
 merant: z stellis non singu
 lis sed z singula pluribus cō
 stāt: superiusq̄z istī i sūmo ce
 lo perhibēt collocata vbi cō
 stantior motus inerrabilem
 meatum sideribus p̄bet: nul
 las aras: nulla sacra: nulla tē
 pla fecerunt: nec deos nō di
 co iter hos selectos: sed nec
 inter illos quidem quasi ple
 beios habuerūt. **Ca. XVI**
 a Pollinēz q̄uis diui
 a natozem z medicū ve
 lint: tamē vt in aliqua
 pte mūdi statuerēt: ipm etiā
 solē eē dixit: dianaq̄z ger
 manaei similis lunā: z vīs p̄
 sidere: vnder virginem vo
 lunt: q̄ via nihil pariat: z iso
 ābos sagittas habere. q̄ ipsa
 duo sidera d̄ celo radios ter
 ras vsq̄z p̄tendāt. Vulcanū
 volunt ignē mūdi: neptunūz
 aquas mūdi: vōitēmpatēz h̄
 est orū terrenāz infimā p̄tē
 mundi. Liberum z cererēz
 p̄ponunt seminibus: vel illū
 masculinis: illam femininis:
 vel illum liquori: illā vero ari
 ditari seminū. Et hoc vtiq̄z
 totum refertur ad mundum
 id est ad iouem: qui propte
 rea dictus ē progenitor: ge
 nitrixq̄z: q̄ omnia semina ex
 se emitteret z in se reciperet
 Quando quidē etiā matre
 magnā eandē cererē volunt
 quam nihil aliud dicunt esse
 q̄z terram: eamq̄z perhibent

z iunonem. Et ideo ei secun
 das causas tribuunt rerū cū
 tamen ioui sit dictū: pro geni
 tor genitrixq̄z deū: q̄z f̄z eos
 totus iste mūd⁹ ē iouis. Hi
 neruā etiā quia eam huma
 nis artibus preposuerūt nec
 inuenerūt vel stellā vbi eam
 ponerent: eandem vel sum
 mum ethera vel etiam lunā
 esse dixerunt. Vestam quo
 q̄ ipsam propterea deorum
 maximam putauerunt q̄ ip
 sa sit terra: q̄uis ignem mun
 di leuiorez qui pertineat ad
 vsus hominum facilem non
 violentiorem qualis vulca
 ni est: ei deputanduz esse cre
 diderūt. Ac per h̄ oēs istos
 selectos deos hunc esse mun
 dum volunt: in quibusdam
 vniuersum: in quibusdam p
 tes eius. Vniuersum sicut
 iouem: partes eius vt geni
 um: vt matrem magnam vt
 solem: vt lunam: vel potius
 apollinem et diana: et ali
 quando vñ deū res plures
 aliq̄n vñ rez deos plures fa
 ciūt. Itā vñ deus res plures
 sūt: sicut ip̄e iuppiter. Et mū
 dus em̄ tot⁹ iuppiter. z solū
 celū iuppiter: z sola stella iup
 piter habet z dicit. Itemq̄z
 iuno secundaruz causarū do
 mina z iuno aer z iuno terra
 z si venerē viceret: iuno stel
 la similis. Minerva summus
 ether: et minera itidem lu
 na: quā eē in etheris infimo
 limite existimant. Vñāzo rē
 deos plures ita faciūt. Et ia
 nus est mūdus z iuppit̄. Sic
 z iuno ē fra z m̄ magna z ce
 res. **Ca. XVII**
 e sicut hec q̄ exēpli
 gratia cōmēorauit: ita
 z cetera nō explicāt s̄ potius
 implicant. sicut impetus er
 rabunde opinionis impule
 rit: ita huc atq̄z illuc: hinc at
 q̄z illinc insiliunt z resiliūt vt
 ip̄e varro de omnibus dubita
 re q̄z aliqd affirmare malue

b Diteparē. i.
 orū. Disparē est
 vna dicitio. voca
 tur aut pluro dis
 parer.
 Liberū z cere
 rez preponunt se
 minibus. ita etiā
 preponunt satur
 num vt patet in
 fra. ca. xij. Acres
 autem est eadem.
 que et libera alio
 noie appellat̄.
 Vestam est p
 genitor genitrixq̄z
 Doc patuit ex
 lib⁹ sorani supra
 ca. ix.
 Camq̄z perhi
 bent et iunonem.
 z hoc fuit proba
 rum per versus
 gilij supra. li. iij.
 capi. x.
 Vestam quo
 q̄ ipsam zc. de
 velta q̄ vocetur.
 quandoq̄z ignis.
 quandoq̄z terra.
 dixi supra. lib. iij.
 ca. x.
 Nō violenti
 orum qualis vul
 cani est zc. vulca
 nus est deus fa
 briorum z ignis q̄
 fabri vtruntur.
 Solū celum
 iuppit̄. vnde ou
 dius li. iij. de fa
 stis sic dicit. Sub
 ioue duravit mul
 tis immota dieb⁹
 Et si venerēz
 vinceret zc. Doc
 dicit p̄pter conē
 tionē de pomo au
 reo. d̄ q̄ caplo p̄
 cedēti dicitur est.
Ca. XVIII
 a Sic hec.
 zc. In h̄. c.
 aug⁹ ondit
 q̄ i terparōes co
 rū q̄ de dijs dicit̄
 n̄ h̄nt certitudinē
 eoz q̄ d̄ icūt. imo
 nec ea sciunt que
 firmē credūt sed
 quasi opinando
 loquūtur qd̄ pro
 bar p̄ duas aucto
 res varrois. Et

autē hic aduertēdū. q̄ sicut parūt. S. li. vj. ca. iij. var
 ro de rebz diuinis cōposuit q̄nq; ternarios libroz. in
 q̄nti s̄o r̄ vltimi li. j. d̄terminat de d̄ijs certis. in sc̄do
 de d̄ijs incertis. in tertio s̄o de d̄ijs selectis p̄ma s̄o au
 ctōnas sumit ex sc̄do li. i. q̄ etiā facit mentōz de his q̄
 dixerat in p̄mo li
 b̄o di. sic. **Cū** in
 hoc libello vide
 licet sc̄do q̄ est de
 d̄ijs incertis dubi
 as de d̄ijs opini
 ones posuero. re
 p̄bendi nō debeo
 i. nō sum rep̄bēsi
 bilis. q̄uis ca q̄
 dico in h̄ libello.
 dico dubitādo r̄
 opinando. q̄ cū
 putabit iudicari
 oportere r̄ posse. i.
 q̄ putat q̄ illa q̄
 ego dicā d̄berēt
 iudicari. i. cū cer
 titudine p̄nūcia
 ri. r̄ h̄ posse fieri
 cū audierit faciet
 ip̄e. i. cū audierit
 q̄ dicā p̄nūciat
 ip̄e cum certitudi
 ne r̄ asserat ea p̄
 certo. q. d. ego nō
 faciā. faciat ali
 ego citi p̄ r̄duci
 possum vt in p̄
 mo libro q̄ dixi. i.
 d̄ d̄ijs certis i du
 b̄rationē reuocē
 q̄ in hoc q̄ p̄seri
 b̄a oīa ad aliquas
 dirigā summā. i.
 certitudinē oīa q̄
 scribā i h̄ li. sc̄do
 q̄ est de d̄ijs incer
 tis. Sc̄da s̄o au
 ctōnas sumit ex
 tertio li. p̄dicto.
 vbi varro allu
 dit dicto reno
 phāis. q̄ dixit qd
 putē r̄ nō qd r̄ tē
 dā. i. nunq̄d r̄āq̄
 mihi certū d̄fen
 dā vel ponā. ho
 minis em̄ est.

Ca. XVIII

Quibz
credibili
or. r̄c. In
 hoc ca. ostendit
 beatus aug. q̄
 credibilior est in
 f̄ratio rationum

Ram vt triuz extremoz
 p̄mū cū de d̄ijs certis absoluit
 set libz i alio d̄ d̄ijs i certis di
 cere ingressus ait. **Cū** in hoc
 libello dubias de d̄ijs opinio
 nes posuero: reprehendi nō
 debeo. **Qui** enim putabit iu
 dicari oportere r̄ posse: cum
 audierit faciet ip̄e. **Ego** citi
 us perduci possum: vt in p̄
 mo libro que dixi in dubi r̄a
 tionem reuocem q̄ in hoc q̄
 perscribaz omnia ad aliquā
 dirigam summam. **Ira** non
 solum istum de d̄ijs incer
 tis: sed etiam illum de certis
 fecit incertuz. **In** tertio por
 ro isto de d̄ijs selectis postea
 q̄ prelocut^o est: quod ex na
 turali theologia preloquen
 dum putauit: ingressur^o hu
 ius ciuilis theologie vanita
 tes r̄ insanias mēdaces: vbi
 cum non soluz non ducebat
 rerum veritas: sed etiaz ma
 iorum premebat auctoritas
De d̄ijs inquit populi roma
 ni publicis q̄bus edes dedi
 cauerunt: eosq; pluribus. si
 gnis ornatos notauerunt: i
 hoc libro scribā: sed vt reno
 phanes colophonius scribit
 qd̄ putē non quid cōtendaz
 ponā. **Hoīs** em̄ ē hec opina
 ri: dei scire. **Reruz** igitur nō
 comprehensaruz: nec firmis
 sime creditarū: sed opinata
 rū: r̄ dubitandarū sermonez
 trepidus pollicet: dicitur^o ea
 que ab hoibus instituta sūt.
Neq; em̄ sicut sciebat eē m̄i
 dū: esse celū r̄ terrā: celū s̄ide
 rib^o fulgidū terrā seminibus
 fertilē: atq; h̄mōi cetera: sic
 hanc rotā molē atq; naturā
 vi quadā inuisibili atq; p̄po
 tenti regi atq; ministrari cer

de his que d̄ijs attribuuntur que dicit eos esse homi
 nes. et ad historiam refert ea que de eis dicuntur. q̄
 illa que refert ea ad cās vel effectus naturales r̄ pro
 bar per hoc quod de ioue dicitur ipsum suum patre
 yicisse. r̄ de regno expulisse. nam credibilis est q̄ iaz
 hoc sit q̄ saturn^o
 fuit crudelis i fi
 lios suos. prop̄
 qd̄ dicit filios su
 os deuorasse. r̄ q̄
 iupiter partim
 mctū patris. par
 tim cupiditate re
 gni cū patre bel
 lauerat r̄ vicerat
 q̄ illd̄ quod var
 ro fingit. videlicet
 q̄ ideo hoc d̄r
 de ioue. q̄ ip̄e est
 causa r̄ saturn^o
 semen. q̄ fm̄ hoc
 cum causa semp
 precedat semen.
 nec vnq; generet
 ex semine. sequit
 q̄ non sit genit^o.
 a saturno. cuius
 op̄ ositum dicit
 varro.

ta animi stabilitate crederat
 ita poterat affirmare de iaz
 no. r̄ mūdus ip̄e eēt aut d̄ sa
 turno inuenire quō r̄ iouis
 pat̄ esset: r̄ ioui regnāri sub
 ditus fact^o eēt. r̄ cetera talia

Ca. XVII

credibilior reddi
 rō: cū p̄hibent ho
 mines fuisse: r̄ vnicuiq; eoz
 ab his actib^o: casib^o: morib^o:
 q̄s in vita duxerūt vel vitu
 periu vel laudē: vel nobilita
 tem vel ignominiam vel co
 gnomen accessisse vel nomē
 ex eoz ingenio: qui eos adu
 lando deos esse voluerunt:
 atq; hec paulatim per animas
 hoīm demonibus similes et
 ludicrarum rerū auidas irre
 pendo: lor ge lateq; vulga
 runt: ornantibus ea menda
 cijs poerarum: r̄ ad ea falla
 cibus spiritibus seducētib^o:
Facilius em̄ fieri potuit vt
 iuuenis impius v̄ ab impio
 patre interfici metuēs: r̄ aui
 dus regni patre pelleret re
 gno: q̄ id qd̄ iste interpretatur
 ideo saturnum patre a ioue
 filio supatū: qd̄ aū sit ci^o cau
 sa que prinēt ad iouem: q̄ se
 men qd̄ prinēt ad saturnum
 si em̄ hoc ita esset nūq; satur
 nus prior fuisse: nec pat̄ Jo
 uis esset **Semp** em̄ semē cau
 sa p̄cedit: nec vnq; generat
 ex semine. **Sed** cum conant
 vanissimas fabulas siue ho
 minum res gestas: velut na
 turalib^o interpretationib^o ho
 norare etiam hoīs acutissi
 mi tātas pariant angustias.
 vt eoz q̄s vanitatem dolere
 cogamur **Ca. XIX**

Aturnū

Aturnū inquit di
 kerūt: que nata ex

hoc sit q̄ saturn^o
 fuit crudelis i fi
 lios suos. prop̄
 qd̄ dicit filios su
 os deuorasse. r̄ q̄
 iupiter partim
 mctū patris. par
 tim cupiditate re
 gni cū patre bel
 lauerat r̄ vicerat
 q̄ illd̄ quod var
 ro fingit. videlicet
 q̄ ideo hoc d̄r
 de ioue. q̄ ip̄e est
 causa r̄ saturn^o
 semen. q̄ fm̄ hoc
 cum causa semp
 precedat semen.
 nec vnq; generet
 ex semine. sequit
 q̄ non sit genit^o.
 a saturno. cuius
 op̄ ositum dicit
 varro.

Ca. XIX

Aturnū
 i in d̄r du
 xerunt.
In hoc capu
 tulo ostendit au
 gustinus q̄ inter
 p̄tationes eoz
 naturales de sa
 turno sunt false.
 impertinētes cri
 am r̄ seip̄os d̄r
 struentes. **Et** re
 probat in hoc ca
 pitulo quinq; in
 terp̄tationes r̄
 earum reductio
 nes de his que sa
 turno attribuun
 tur. vt patebit.
Tangit autem h̄
 in principio fa
 bulam de satur
 no q̄ videlicet gle
 bam loco filij sui
 deuorauit. quam
 supra posuit capi
 tulo nono repro
 bar august. inter
 p̄tatoz h̄ fabule

b **Falce** habet in dicitur. Sic reprobat secundam interpretationem varronis de hinc saturnus dicitur habere falce. sic enim forma/bat simulacrum eius huius ratione reddit varro historiam quam augustinus reprobat et dicitis varronis alij. Et scienda sunt duo. **P**rimum est quod saturnus primo regit in creta et eo ibi regente constitit fuisse ibi agriculturam. postmodum regnavit in italia cum iano. et ibi ante adventum suum non fuit agricultura. sed tunc dicit eutropius lib. 1. quod ipse adhuc rudis populos italicos domos edificare. terras incolere placere viduas docuit. atque humanis moribus vivere. cum antea semiferis gladium tantummodo alimetur. vitam sustentaret. pro quibus meritis ab indocili et rustica multitudinem de appellat. **E**t quod quod sic eo in italia incepit agricultura. propter quod attribuit sibi falce. quod non augustinus dicit. et tunc non fuisse agriculturam. vel intelligendum est quod ad principium regni sui vel potius sic dicitur secundum finem finis varronis que ad finem mundi hadducit. **S**ecundo non potest dicitur varronis sciendum est quod poete finerunt quatuor secula seu tempora unum aureum et illud fuit primum sub saturno. secundum fuit argenteum sub iove. tertium fuit erum. et quartum ferreum quod incepit mundus vndique bellis plenus est. **A**ssignat quod varro causam quod tempora. vices seculi aurei attribuunt saturno potius quam iovi. et dicit quod hoc est quod semine attribuit saturno et primo vixerunt homines de seminibus quod primo nascebant sponte. quod secundum varronem sub saturno vixerunt homines sine agricultura. **D**einde iohannes dicit. **D**ic reprobat augustinus interpretationem tertiam vices

eo essent solitum deuoare: eo quod semina vni nascerentur rediret: et quod illi pro iove gleba obiecta est deuoanda: significat inquit manibus humanis obui ceptas serendo fruges: antequam utilitas arandi esset inuenta. **S**aturnus ergo dici debuit ipsa terra non semina. **I**psa enim quodam modo deuoat quod genuerit: cum ex ea nata semina in eam rursum recipienda redierint. **E**t quod pro iove accepisse dicitur glebas quod hoc ad id valet quod manibus hominum semine gleba cooperatum est: **N**unquid id non est ut cetera deuoarum quod quasi gleba cooperatum est. **I**ta enim habet dicitur est quasi quod gleba opposuit semine abstulit: sicut saturno prohibent oblata gleba ablatum iouem: ac non potius gleba semine operiendo fecerit illud diligentius deuoari: **D**einde isto modo semine est iupiter non seminis causa quod paulo ante dicebat. **S**ed quod faciat homines: quod cum res stultas interpretantur non inueniunt quid sapienter dicatur. **F**alce habet inquit propter agriculturam. **C**erte illo regnante nondum erat agricultura: et ideo priora eius tempora prohibent: sicut ideo ipse fabulas interpretatur: quod primi homines ex his vivebant seminibus quod terra sponte gignebat. **A**n falce scepro potius accepit: ut quod primis temporibus rex fuerat otiosus: filio regnante fieret operarius laboriosus. **D**einde ideo dicitur a quodbusdam pueros ei solitos immolari sicut a penis: et a quibusdam etiam maiores sicut

causas que reddidit de hoc quod saturno imolantur pueri et quibusdam. sicut a penis. id est a fratribus seu carthaginensibus. de quibus dicit orosius lib. 1. **C**arthaginenses dicitur homines ut victimas imolabant etateque impuberes. sicut etiam fecerunt hi de quibus dicitur psalmus. **E**t imolauerunt filios suos et filias suas demonibus. quodammodo imolauerunt homines maiores etate. sic galli. **C**on simile narrat orosius de bustide tirano egypti quod in nono centus hominum suorum sanguinem dicitur suis propter nauis. dicitur enim in theonica artis magice quod sacrificare homines est precipuum et efficacissimum sacrificium. **C**onstat enim quod demones hoc sacrificium magis accipiunt delectati tam in crudelitate sacrificantis quam etiam in effusione humane sanguinis propter odium quo hominem odunt. **Q**uod celum inquit patrem. **D**ic reprobat quod tam interpretati onem. id est assignationem cause quare saturnus dicitur filius celi esse et patri suo virilia amputasse. et patet intentio augustini. **C**hronon appellatur. **D**ic ponit interpretationem quintam que scilicet reddidit causam quare saturnus apud grecos chronos. id est tempus. et patet intentio augustini. **S**ciendum est autem quod secundum finem istius libri octavo etymologiae alie assignantur cause eorum que de saturno dicuntur quam varro assignat in hoc libro.

a gallis: quia omnium seminum optimum est genus humanum. **D**e hac crudelissima vanitate quid opus est plura dicere: **H**oc potius aduertamus atque teneamus: has interpretationes non referri ad verum deum: viuique incorporam: incommutabilemque naturam: a quo vita in eternum beata poscenda est sed earum esse fines in rebus corporalibus temporalibus mutabilibus atque mortalibus. **Q**uod celum inquit patrem saturnus castrasse in fabulis dicitur: hoc significat penes saturnum non penes celum semen esse diuinum: hoc propterea quantum intelligi datur: quia nihil in celo de seminibus nascitur. **S**ed ecce saturnus si celi est filius. iouis est filius. **C**elum enim esse iouem innumerabiliter et diligenter affirmant. **I**ta ista que a veritate non veniunt: plerumque et nullo impellente scipsa subuertunt. **C**hronon appellatum dicitur: quod greco vocabulo signat temporis spacium: sine quo semen inquit non potest esse secundum. **H**ec et alia de saturno multa dicuntur: et ad semen omnia referuntur. **S**ed saltem saturnus seminibus cum tanta ista potestate sufficeret. **Q**uid ad hec vix alij requiruntur: maxime liber et libera que est ceres. **D**e quibus rursus quo ad semen attinet tanta dicitur: quasi de saturno nihil dixerit.

secrurum hi de quibus dicitur psalmus. **E**t imolauerunt filios suos et filias suas demonibus. quodammodo imolauerunt homines maiores etate. sic galli. **C**on simile narrat orosius de bustide tirano egypti quod in nono centus hominum suorum sanguinem dicitur suis propter nauis. dicitur enim in theonica artis magice quod sacrificare homines est precipuum et efficacissimum sacrificium. **C**onstat enim quod demones hoc sacrificium magis accipiunt delectati tam in crudelitate sacrificantis quam etiam in effusione humane sanguinis propter odium quo hominem odunt. **Q**uod celum inquit patrem. **D**ic reprobat quod tam interpretati onem. id est assignationem cause quare saturnus dicitur filius celi esse et patri suo virilia amputasse. et patet intentio augustini. **C**hronon appellatur. **D**ic ponit interpretationem quintam que scilicet reddidit causam quare saturnus apud grecos chronos. id est tempus. et patet intentio augustini. **S**ciendum est autem quod secundum finem istius libri octavo etymologiae alie assignantur cause eorum que de saturno dicuntur quam varro assignat in hoc libro.

culi aurei attribuunt saturno potius quam ioui. et dicit quod hoc est quod semine attribuit saturno et primo vixerunt homines de seminibus quod primo nascebant sponte. quod secundum varronem sub saturno vixerunt homines sine agricultura. **D**einde iohannes dicit. **D**ic reprobat augustinus interpretationem tertiam vices

pellatur apud grecos chronos. id est tempus. et patet intentio augustini. **S**ciendum est autem quod secundum finem istius libri octavo etymologiae alie assignantur cause eorum que de saturno dicuntur quam varro assignat in hoc libro.

In ceteris autē sacris 7c. In hoc **La. XX**
 capitulo ponit beatus augustinus interpretatio
 nem varronis de sacris cereris que eleusina ap
 pellantur a quadam civitate grece que eleusis vocat
 vbi ista sacra celebrabant p̄cipue rapō arbeniēses erit

am fuerunt nobi
 lissima. Unde ad
 intellectu hui⁹ ca
 pituli sciendū est
 q̄ fabulā d̄ re
 proserpine filie
 cereris ponit ou
 dius libro. iij. d̄
 fastis diffuse di
 cens. q̄ in italia
 cum proserpina
 quadam die am
 bularet per pra
 ta puellis suis co
 mitata 7 vidisset
 flores in copia. i
 cepit ip̄a vna cu
 puellis suis coll
 gere. **Cuz** autem
 ip̄a 7 etiam ip̄e
 puelle eius circa
 tionum collectio
 nem multum es
 sent intente. cōri
 git puellas a sua
 domina separari
 7 relicta fuit pro
 serpina sola. qd̄
 cernēs pluto mox
 eam rapuit 7 ad
 inferos secuz du
 xit. puelle vero re
 uerſe vt flores col
 lectos proserpi
 ne p̄sentarent. cū
 eam clammatam
 nullatenus inue
 nissent vlularib⁹
 n. ontes implent
Ceres tūc clamo
 rib⁹ puellarum
 artonica cum au
 disseſſit filiam suaz
 raptam. ince pit
 etiam vlulare. et
 altis clamoribus
 filiam suam vo
 care. 7 discurren
 do per multa lo
 ca recurrere. **Cū**
 q̄ per diuersas terras eam multis diebus queſiſſet.
 ieiuna manens. nec consolationem recipiens. conti
 git eam venire ad portum arbeniensem. iuxta quem in
 loco vbi postmodum ciuitas eleusina cōstructa est se
 det sub diuo multis diebus sola 7 mesta. vbi fuerunt
 agri celei senis. qui eam in domum suam intro
 duxit 7 eam comedere fecit. postmodum vero omnes
 terras circueiens. 7 filiam suam querens cum eam nul

In ceteris autē sacris 7c. La. XX

facr̄ p̄dicant illa eleu
 sina q̄ apd̄ arbeniēses
 nobilissima fuit de qb⁹ iste
 nihil iterp̄taſt. nisi qd̄ attinet
 ad frumentū qd̄ ceres inue
 nit. 7 ad p̄serpinā quā rapiē
 te orco pdidit. 7 hāc ip̄am di
 cit significare fecunditatē se
 minuz. q̄ cū defuiſſet qdam
 tpe eadēq̄ sterilitate fra me
 reret. exortā eē op̄iōz q̄ filiā
 cereris. i. ip̄az fecunditatē q̄ a
 p̄serpēdo p̄serpina dcā eēt.
 orco abſtulerat. 7 apud infe
 ros detinuerat. **Que** res cū
 fuiſſet luctu publico celebra
 ta: qz rursus eadē fecunditas
 redijt. p̄serpina reddita ex
 ortā eē leticiā: 7 ex h̄ ei solē
 nia instituta. **Die** dein de ml̄
 ta in mysterijs ei⁹ tradi q̄ in
 si ad frugū iuētione n̄ ptine
 ant. **La. XXI**

Ad liberī sacra que
 liquidis semib⁹: ac p̄b
 n̄ solū liq̄ibus fructuū
 quoz qd̄amō p̄matū vinū te
 net: verū etiā semib⁹ aialuz
 p̄feceſt. ad q̄stā turpianē p̄
 uenerit piget qd̄ dicere pro
 pter fmōis lōgitudinē: p̄ p̄f
 sup̄bā istoꝝ hebetudinē n̄ p̄i
 get. **Inter** cetera que preter
 mittere (quoniā mita sunt)
 cogoz in italie compitis que
 dam diē sacra liberi celebra
 ta cū tanta licentia turpitu
 dinis: vt in eius honozē pu
 denda virilia colerentur: nō

libi reperisset terram descruir 7 celos petiuit. vbi a so
 le dicitur est sibi q̄ orcus. id est pluto frater iouis eaz
 raptam secum duxerat. deponit ergo ceres foro: iouis
 querelam de plutone eo q̄ filiam suam quam de ioue
 habuerat (nā proserpina filia iouis erat) sic raprā ab

saltem aliquantum verecū
 dioze secreto sed in propatu
 lo exultante nequicia: **Flam.**
 hoc turpe membrum liberi p
 dies feitos cum honore ma
 gno plostellis impostū p̄
 p̄ rura incomptis: et vltq̄ in
 vrbez postea vectabatur. **In**
 oppido autem launio vnus
 libero totus mensis tribue
 batur: cuius dies us omnes
 verbis flagitiosissimis vrebā
 tur: de nec illud membrum
 per forum transuictum esset
 atq̄ in loco suo quiesceret.
Cui membro iboneſto ma
 trem familias honestissimā
 palam coronā necesse erat i
 ponere. **Sic** videlicet liber
 deus placandus fuerat pro
 euentibus seminum sic ab a
 gris fascino repellenda:
 vt matrona facere cogere
 in publico: quod nec mere
 trix si matrone spectarent p
 mitti debuit in teatro. **Pro**
 pter hoc saturnus solus cre
 ditus est non sufficere posse
 seminibus vt occasiones ml̄
 tiplicandozum deozum im
 nunda anima reperiret: et
 ab vno vero deo merito im
 mundicie destituta: ac per
 multos falsos auaritate ma
 ioris immundicie prostitu
 ta: ista sacrilegia sacra nomi
 naret: seseq̄ spurcorum de
 monum turbis conuolau
 dam: polluendamq̄ prebe
 ret. **La. XXII**

mo iponebat plostellis. i. vehicul⁹ p̄uis. 7 de loco illo
 postmodū publice deferebāt i citate 7 circa ip̄m vtz in
 lra fiebat p̄missima. 7 p̄ hūc cltū libero ex bitū semis p
 ueniret i agr̄. 7 ois ab eis fascino tolleret. **Et** ar̄ fa
 sciato icatario. **Quo** s uenit at̄ mltieres malefice suis icā
 tarōib⁹ segetes 7 alios fruct⁹ corū q̄s oderāt. vl̄ q̄ b̄no
 cere volebāt corūge. 7 q̄nq̄ fiebat b̄ solo aspectu. vñ
 diē q̄gil⁹ i buē. **Nescio** q̄s tencros oculos mibi fa

duxerat. 7 tandē
 victus iuppiter
 compassionē ce
 reris que ad filiā
 suam volebat oīe
 no descendere nī
 si ei reuinceretur
 sic statuit vt vide
 licet sex mensib⁹
 anni proserpina
 esset cum matre
 sua 7 alijs sex mē
 sibus cum pluto
 ne marito et pat
 riuo suo quo a io
 ue concessio. rece
 pit ceres animuz
 p̄sūm. 7 vlt e
 menter cōsolata. ē
 reddita fertilita
 te q̄ diu defecerat
 l. c. ex ouidio. **Ex**
 q̄bus p̄tz intē. io
 augustin⁹ scien
 ē in q̄ h̄ fm̄ vnaz
 iterp̄tationē p̄ser
 pina sit fr̄e fecun
 ditas. in fm̄ aliā
 ē ifertio: ps fr̄e vt
 p̄tz ifra ca. xxiij.
 a **Ad** liberī

La. XXI
 i sacra 7c. **In** b
 ca. ouidit. b. aug⁹
 et coḡ varro nar
 ratō celebratōe sa
 croz q̄ndā cū q̄
 ta turpiditē d̄y co
 lūt 7 ondit h̄ p̄ ca
 q̄ fiebat i italia in
 celestare sacroz
 liberi p̄tis. i. bac
 chi q̄ n̄ solū d̄: d̄
 vni s̄ctiā d̄: p̄f̄
 re semib⁹ aialuz 7
 iō i honozē ei⁹. mē
 brū virile i cōp̄it
 . i. loē vbi mlticy
 eoz currūt vt sic lo
 cus eēt parul⁹ ml̄
 tū 7 frequerat⁹ p̄

scinat bedos.

Ca. XXII.
Am vtiqz
habebat
salacia re

In hoc capitulo beatus Augustinus reprobatur ea que dicuntur de neptuno qui est deus maris. et ponit in numero deorum se lectorum. ac dea salacia. et dea venilia vxoribus suis. Quod aurez distinguarunt istas deas. et quoniam salacia vocatur inferioris partem maris. quandoque superioris partem maris infra.

Ca. XXIII.
Empe
vna est
fra re.

In hoc capitulo improbat beatus Augustinus. ea que dicuntur de terra que etiam iter deas selectas quibus sub nomine vel nominibus alijs numeratur. habet enim multa nomina. ut in hoc capitulo patet et alias dictum fuit. Et facit in hoc capitulo duo. quia primo reprobatur hoc quod dicitur terram esse deam. Secundo hoc quod vni sunt multa nomina id est multi dii attribuuntur ibi. Sed hoc dicitur in hoc capitulo. In hac parte facit tria. nam primo probatur terram non esse deam. Secundo de terra et alijs partibus mundi ponit sententiam varronis ad theologiam naturalem pertinere. ibi. Et certe idem varro. Tertio inuocat ad theologiam civilem

Am vtiqz habebat salacia neptunus vxores quas inferioris aquam maris esse dixerit. ut quod illi ad iuncta est et venilia: nisi ut sine vlla causa necessarioz sacroruz sola libidine aie pstitute multiplicaret iuitatio demoniorum. Sed proferat interpretatio per clara theologice que nos ab ista reprehensione reddita ratione cope scatur. Venilia inquit vnda est que ad litteram venit. Salacia que in salu fudit. Cur ergo decem sunt que cum sit vna vnda que venit et redit. Nepe ipsa est exestuans in multa nua na libido vesana. Quis enim aqua non geminet queit et redit: huiusmodi occasio vanitatis duobus demonijs iuitatis: amplius ania comaculata: que ita redit: huiusmodi occasio vanitatis duobus demonijs iuitatis: aphus aia comaculata que ita non redit. Queso te varro: vel vos que tam doctores hominum talia scripta legistis: et aliquid magni vos didicisse iactatis interpretami hinc nolo dicere secundum illam eternam incommutabilem naturam que solus est deus. Sed saltem secundum aiam mundi et presertim que deos veros esse existimat. Partem aie mundi que mare permeat: deum vobis fecisse neptunum vtiqz tolerabilioris erroris: ita ne vnda ad litteram veniens: et in salu rediens due sunt presertim mundi aut due partes anime mundi. Quis vni ita desipiat ut hinc sapiat. Cur ergo vobis duas deas fecerit: nisi quia pusu est a sapientibus maioribus vtiqz ut vobis plures vos regeret: sed ut ea que istis vanitatibus et falsitatibus gaudet plura vos demonia possideret. Cur autem illa salacia per hanc interpretationem inferioris maris parte que viro erat subdita perdidit. Namque illas modo cum effluentibus fluctibus esse prohibetis: in superficie posuistis. An quia veniliam pelicem accepit irata suum maritum de iugnis maris exclusit

Empe vna. **Ca. XXIII.** a
 n est fra: quas que plenam videmus aialibus suis. Te ruti ipm magni corpore in elementis mundi que infima parte: cur ea voluit dea. An quia secunda est. Cur ergo non magis hoies dii sunt que ea secundarioz faciunt excolendo: sed cum arant non cum adorant. Sed pro aie mundi inquit que per illa permeat dea illa facit. Quasi non euidentior sit in hominibus aia: que vtriusque sit nulla sit questio et tamen hoies dii non habent. et quod est grauius dolendum: his que dii non sunt et quibus ipsi meliores sunt colendis et adorandis mirabili et miserabili errore subdunt. Et certe idem varro in eodem libro de dijs selectis tres esse affirmat aie gradus in omni vniuersa que natura. Unum que omnes partes corporis que viuunt transit et non habet sensum: sed tantum ad viuendum valitudinez. Hanc vim in nostro corpore permanere dicit in ossa vngues et capillos: sic in mundo arbores que sine sensu alunt et crescunt et modo quodam suo viuunt. Secundum gradum aie dicitur que sensus est. Hanc vim peruenire in oculos: aures: nares: os: tactum. Tertium gradum anime esse summum: qui vocatur animus: in quo intelligentia preminet: hoc propter hominem omnes carere mortales: in qua quoniam homines deo videntur esse similes: hanc partem anime mundi dicit deum: Deum autem in nobis genium vocari. Si ergo et in anima mundi tres gradus instruens. Unam partem eius lapides esse dicit ac ligna. Et hanc terram quam videmus quo non permeat sensus. Aliam vero quam sensum vocat eius ut ethera. Tertiam porro quam et animam eius nuncupat: que scilicet peruenit in astra. Nam quoque asserit facere deos: et per eam quando

ibi. Redeat ergo ab hac. Probatur ergo terra non sit dea propter suam fecunditatem. nec propter partem anime mundi. que ad ipsam peruenit. sicut varro et multi alij posuerunt. **Ca. XXIII.** b
 Et certe idem varro et dicit ponit sententiam varronis de terra et alijs mundi partibus quas faciunt deos pertinere ad theologiam naturalem. Et sententia varronis ista videlicet que in vniuerso est triplex gradus anime marum scilicet anime vegetatiue. que est in plantis et etiam est in vniuersis. anime citius sensitue. que est in organis corporis scilicet in oculis auribus et ceteris. Et anime intellectu que summum gradum tenet. et hunc gradum vocat animu quem in homine dicitur esse. sed in toto vniuerso dicit esse deum. de quo hinc secundum gradum dicitur. anime sensitue. sic stelle que sunt oculi dei et sensus eius que ipse sentit. lumbus est animus eius et vis que dicitur que peruenit ad astra et descendit usque ad terram per omnia media faciens partes vniuersi ceteros. Unde quo de illa vi ad mare peruenit est neptunus. quod ad terram est tellus.

Redeat ergo ab hac rē. Dicit augustinus varronē reuocat ad civilem theologiam. Et facti bictria. quia p̄io varronē a theologia naturali reuocat. Et cā est. q̄ varrois. p̄positū p̄ncipale ē loq̄d̄ d̄ys fm̄ theologia ciuilem. vt patet supra libro .vi. ca. v. Et ideo loquit̄ d̄ d̄ys fm̄ theologia naturalē cit̄ extra p̄positū suū. nisi theologia illā posset reducere ad civilem. vt videli cet posset et h̄is q̄ sunt in rerum natura. reddere rationem. eorū que circa deos obseruantur a ciuibus. **H̄i autem theologia naturalis** dicitur p̄ter a ciuili ad ea non redudatur nō erit ad p̄positū nec de tali theologia naturalis intendit augustinus agere in h̄i libro. s̄ in p̄rio se querit. dicit̄ ar̄ augustinus varronē ad theologia naturalē a ciuili eē egressum q̄ vt videt̄ circūter p̄ abages theologie nō potens ad finē vel ad reatā yram veritatē p̄rigere. q̄ erat totus fatigat̄. et tō ad illā theologia se diuertit. q̄ cā aliquāntulū descendit. **Secūdo ibi.** **Nōdū dico.** rē. agit̄ rōnem q̄ possit̄ i probari dicta theologia. et p̄ rō **Idarco** ar̄ dicit̄ augustinus nōdū dico vt innuat non eē i h̄o libro suū p̄positū circa i probationem. theologie naturalis i s̄ ltere. h̄ cī faciet in li. seq̄nti. s̄ t̄io ibi. **H̄ic aut̄ istuz** adhuc politici rē **Auḡ** cōtinuādo oñdit̄ quō varro p̄dicit̄ iniaz posuit naturalē habēdo respectū ad cī

in terrā p̄manat deā tellurē qd̄ ar̄ ide p̄manat i mare atq̄ oceanū deū esse neptunum. **Redeat ḡ ab hac quā theologia naturalē putat;** q̄ velut req̄scēdi. cā ab his abagib⁹ atq̄ anfractib⁹ fatigat⁹ egressus ē. **Redeat in quaz;** redeat ad civilem. h̄ic eū ad huc teneo: ratiō p̄ de hac ago. **Nōdū dico si fra** et lapides n̄is sūt ossib⁹ et ynguib⁹ similes: similis eos itelligētiā nō habere sic sensu carēt. **Aut si** idcirco h̄e dicunt̄ ossa et yngues n̄i itelligētiā: q̄ in hominē sūt q̄ h̄z itelligētiā: tam stul⁹ ē q̄ hos deos in mundo dic̄: q̄ stul⁹ ē q̄ in nob̄ ossa et yngues hoies dic̄. **S̄ h̄ cum** p̄ h̄is fortassis agēda sūt n̄is aut̄ istū adhuc politici. ciuile volo. **Fieri eīm p̄r vt** i in illā n̄alis theologie veluti lib̄tatē caput erigere paululuz voluisse videat̄: adhuc tamē h̄ic lib̄rū x̄sans et se in illo x̄sari cogitās: eū etiā inde respexerit et h̄ p̄p̄eadixerit: ne maiores eius siue alie ciuitates: tellurē atq̄ neptunū coluisse inanit̄ credant̄. **Secūdo** h̄ dico: ps̄ ai mūdani q̄ p̄ fraz p̄manat sic vna ē fra: cur etiāz nō vna fec̄ deā quā dicit̄ eē tellurē? **Ad si ta fec̄:** vbi erit oꝝcus frat̄ iouis atq̄ neptuni: quē dicit̄ patrē vocāt̄ **Vbi cī** cōiūx̄ p̄serpina: q̄ fm̄ aliā in eisdē lib̄r̄i posita op̄ionē: non fr̄e fec̄ditas: s̄ ps̄ i serior p̄hibet̄. **Ad si dicit̄ ai** mūdai p̄tē cū p̄meat fr̄e p̄tē sup̄iorē: dicit̄ patrē facere deū: cū x̄o inferiorē p̄serpinā deā tellus illa qd̄ erit: **Ira eīm** totū qd̄ ip̄a erat: i duas istas p̄tes deos q̄ diuisū ē vt ip̄a fra

ulēvt. s̄. declararet q̄ ciuitates n̄ inanit̄ colūt tellurē et neptunū. **Dicit̄ ar̄ auḡ** se velle h̄ic. s̄. varronē adhuc politici. i. ciuile theologiā et n̄ naturalē h̄ic p̄p̄ cām suā p̄ta tactā. **S̄ h̄ dico ps̄ rē.** **Dicit̄** i probat̄ multitudinē numinū q̄ clem̄to. i. fr̄e dicunt̄ plidere. s̄ vt cī q̄ sit aut vbi sit iueniri nō possit: nisi q̄s dicat simul istos deos oꝝcū atq̄ p̄serpinā vna deā eē tellurē: et n̄ eē iā tres: s̄ aut vna aut duos: et t̄i tres dicūt̄ tres habent̄. tres colunt̄ ar̄ suis: delubris suis: sacris suis simulacris suis: sacerdotibus suis: et p̄ h̄ etiā fallacib⁹ p̄stituta alaz cōstuprātib⁹ demōibus suis. **Adhuc** i videat̄ quā p̄tē fr̄e p̄meat ps̄ mūdani ai: vt d̄. ū faciat tellumonē. **H̄o** inq̄t̄ s̄ vna eadēq̄ fra h̄z gēminā vim: et masculinā et feminā p̄ducatur: et feminā qd̄ recipiat atq̄ nutriat inde a vi femie dictam esse tellurē: a masculiti tellumonē. **Cur ḡ** p̄ntifices vt ip̄e indicat: additis q̄ alijs duob⁹ q̄ttuor d̄ys faciūt̄ rē d̄nam: telluri: tellumoni: altoꝝ: rufon: **De tellure** et tellumone iā dictū ē. **Altoꝝ** q̄rē: q̄ ex fra inq̄t̄ alunt̄ oīa q̄ nata sūt **Rufon** q̄rē: q̄ rursus iqt̄ cūcta codē reuoluuntur. **Ca. XXIII** **E** b̄uit ḡ vna fra p̄p̄ istā q̄ter geminā vim q̄ttuor h̄re cognom̄is: nō q̄ttuor facere deos: sicut tot cognom̄ib⁹ vn⁹ iugit̄: et tot cognom̄ib⁹ vna iuno: in q̄bus oīib⁹ vis multiplex eē: et ad vnū deū vel ad vna deaz pri nēs nō mltitudo cogminum deoz etiā multitudinē facit̄. **S̄ p̄fecto** sic aliquā etiā ip̄as vilissimas feminas earuz q̄s libidie q̄siet̄ teder̄ penitetq̄ turbaz: sic aiaz vilē factā et i mūd̄is spiritib⁹ p̄stituta dos sibi multiplicare q̄b⁹ cōtamināda p̄sternere sic plurimū libuit: sic aliquā et piguit. **H̄a** et ip̄a varro q̄si d̄ ip̄a turba vere cūdat̄ vna deā vult eē tellu-

sex quib⁹ diuersa sūt sacrificia sc̄z oꝝcus q̄ dispater vocat̄ et pluto. et dicit̄ frater iouis fili⁹. s̄. saturni. et p̄serpina filia ce reri q̄ fm̄ vnam interpretationē est fec̄ditas ter re ve supra. e. xx. et atur. fm̄ autem aliā interpretationē est i serior: ps̄ terre. et p̄ter hos duos addit̄ q̄ttuor alios. s̄. tellurē et tellū nēralto: c̄ruloꝝ et p̄z in s̄ra rō et significatio noim. **Ca. XXIII.** **E** b̄uit ḡ rē **In h̄ ca. i.** **C** ip̄i beas̄ augustinus i probare sac̄ mysteria telluris idē m̄is deoz: um **Sūt** ar̄ mysteria ista ea q̄ s̄ebat̄ in honore eoz ad rēp̄sentādū qd̄ alia **Et** fac̄ in h̄o capitulo duo. nā p̄rimo fm̄ it̄ionem varrois mysteria qd̄ ip̄i r̄cit̄ et exp̄ōit. sc̄do eorū vanitatē et turpitudinē oñdit̄. **Ibi.** h̄ sūt tellurē rē. **In p̄ia** vō p̄tē fac̄ tria nā p̄io oñdit̄ qd̄ mouit̄ ar̄rōez ad ponēdū q̄ telus cēt̄ in vna d̄a h̄is t̄i mlt̄a cognoia. q̄ i p̄cedenti ca. d̄cā sūt. et etiā i h̄ ca. r̄agūf. cur̄ etiā diuersa noia posuit. s̄. li. j. c. iij. et li. ij. c. iij. cā h̄o mouet̄ varronē ad idponēdū erarpu do: et rediū nimē s̄bc. i. multitudis deozum. **Secūdo.** ibi.

b Andes inqt b rem. b Andem inquit dicunt
matrem magnam: q tympa
nun habeat significari esse
orbem terre: q turris in ca
pite oppida: q sedes fingan
tur circa eam: cū oīa moueā
tur ipam nō moueri. Q gal
los huic dec vt seruirent fe
cerūt significat eos qui semi
ne indigeāt trā se q opt: re: i
ea quippe omnia repiri. Q
se apud eā iactant: p̄cipit in
quit qui trā colūt ne sedeāt
semp em eē qd agant: Cym /
baloz sonitus: fer ramētozū
ictus iactandoz ac manuu
z eius rei crepitus in colēdo
agro qui fit: significat q ser /
ramenta illa erāt ideo ex ere
q eā antiqui colebāt ere: an
teq̄ ferrū eēt inuentū: Leo /
nem inquit adiūgūt solutu
ac manluetū: vt ostendāt eē
nullū gen^o fre tā remoz ac
vehement ferū: qd nō subij /
ci coliq̄ pueniat Deinde ad
iūgit z dicit: tellurē matrē et
noib^o plurib^o et cognomib^o
qd noīat: deos exūstimos
eē q̄ plures Tellurē inqt pu
tāt eē opē: qd ope fiat melioz
matrē q plurima pariat: ma
gnā q cibū pariat: p̄serpinā
q ex ea p̄serpant i ruges: ve
litam q vestiat herbis. Sic
alias deas inquit: non absur
de ad hanc reuocant. Si er
go vna dea est que quidē cō /
sulta veritate nec ipsa est: i
terim: quia diuiditur in mul
tas: Unius sint ista mltā no
mina non tam dec multe q̄
nomina. Sed errantius m a
iozum auctoritas depzmit:
z eundem varronē post hāc
sententiam trepidare com /
pellit. Adiungit enim et dic-
lum quibus opinio maiorū
de his deabus q plures eas
putarunt esse non pugnat.
Quomodo non pugnat: cū
valde aliud sit vnam deā no
mina habere multa: aliud eē
deas multas: Sed potest in
quit fieri vt eadem res vna

rem. b Andem inquit dicunt
 matrem magnam: q
 nun habeat significari esse
 orbem terre: q
 turris in ca
 pite oppida: q
 sedes fingan
 tur circa eam: cū oīa moueā
 tur ipam nō moueri. Q
 gal
 los huic dec vt seruirent fe
 cerūt significat eos qui semi
 ne indigeāt trā se q opt: re: i
 ea quippe omnia repiri. Q
 se apud eā iactant: p̄cipit in
 quit qui trā colūt ne sedeāt
 semp em eē qd agant: Cym /
 baloz sonitus: fer ramētozū
 ictus iactandoz ac manuu
 z eius rei crepitus in colēdo
 agro qui fit: significat q
 ser /
 ramenta illa erāt ideo ex ere
 q eā antiqui colebāt ere: an
 teq̄ ferrū eēt inuentū: Leo /
 nem inquit adiūgūt solutu
 ac manluetū: vt ostendāt eē
 nullū gen^o fre tā remoz ac
 vehement ferū: qd nō subij /
 ci coliq̄ pueniat Deinde ad
 iūgit z dicit: tellurē matrē et
 noib^o plurib^o et cognomib^o
 qd noīat: deos exūstimos
 eē q̄ plures Tellurē inqt pu
 tāt eē opē: qd ope fiat melioz
 matrē q plurima pariat: ma
 gnā q cibū pariat: p̄serpinā
 q ex ea p̄serpant i ruges: ve
 litam q vestiat herbis. Sic
 alias deas inquit: non absur
 de ad hanc reuocant. Si er
 go vna dea est que quidē cō /
 sulta veritate nec ipsa est: i
 terim: quia diuiditur in mul
 tas: Unius sint ista mltā no
 mina non tam dec multe q̄
 nomina. Sed errantius m a
 iozum auctoritas depzmit:
 z eundem varronē post hāc
 sententiam trepidare com /
 pellit. Adiungit enim et dic-
 lum quibus opinio maiorū
 de his deabus q plures eas
 putarunt esse non pugnat.
 Quomodo non pugnat: cū
 valde aliud sit vnam deā no
 mina habere multa: aliud eē
 deas multas: Sed potest in
 quit fieri vt eadem res vna

fit z in ea quedā res sint plu
 res. Concedo vt in vno ho
 mine esse res plures nunqd
 ideo z homines plures: Sic
 in vna dea esse res plures.
 nūquid ideo et deas plures
 Verum sicut volunt diuidāt
 consent multiplicent: repli
 cent: iplicent. Hec sunt tel
 luris et matris magne p̄cla
 ra mysteria: vnde omnia re
 feruntur ad mortalia semia
 z exercendam agriculturaz
 Ita ne ad hoc relata et huic
 finem habentia tympanum
 turres: galli iactatio insana
 membrorum: crepitus cym /
 balorum: confictio leonū: vi
 taz cuiq̄ pollicentur eternā
 Ita ne p̄pterea galli abscisi e
 huic magne dee scriuunt: vt
 significant qui semine indi
 geant terraz sequi oportere
 quasi non eos ipsa poti^o ser
 uirus semine faciat indigere
 Utrū em sequen do hāc de /
 am cum indigeant semine ac
 quirant: an poti^o sequendo
 hanc deam cum habeant se
 men amittant: hoc interpre
 tari an detestari est: Hec at /
 tendit quantum maligni de
 mones p̄ualuerint: qui nec
 aliqua magna his sacris pol
 liceri ausi sūt z tam crudelia
 exigere potuerunt. Si dea
 terra non esset manus ei ho
 mines operando inferrent
 vt semina conscquerent p̄ il
 lam: non etiā sibi seuiēdo vt
 semina perderent p̄pter illā
 Si dea non esset: ita secūda
 fieret manibus alienis: vt n̄
 cogeret hominem sterilez fi
 eri manibus suis. Jam q in
 liberi sacris honesta matro /
 na pudenda virilia corona /
 bar spectante multitudine:
 vbi rubens z sudans: Hest
 vlla frons in hominibus)
 Astabat forsitan et mari /
 tus: z q in celebratione nu
 ptiarum: super priapi scapuz
 noua nupta sedere iubebat
 longe contemptibiliora atz

re dō: b̄ frē. z sic
 de alijs. vt p̄z in
 lra. Exponit etiā
 varro qdā ei^o no
 mina. z p̄z ei^o in
 tēro. Aertio ibi.
 c. Sed errantū
 maior zc. often /
 dit quomodo var
 ro timore ductus
 nilus ē oñ dere q
 dicitū eoz q̄ polu
 crūt mltos deos
 z deas frē p̄side /
 re n̄ repugnat du
 ero suo q̄ p̄dit tel
 lurē eē m̄ vna deā
 z h̄re plura cog /
 noīa. qd aug^o re
 p̄bat. z patet ei^o
 intentio.
 d. Hec sūt tellu
 ris zc. Dic oñdit
 aug^o dicitū my
 sterioz vanitatez
 z turpitudinē. et
 facit tria. primo
 oñdit ea ee vana
 z hoc q in nullo
 p̄tinent ad vitam
 eternā. qd oñde
 re ē p̄ncipale. po
 sirus in his libris
 quinq̄. scdo ibi.
 e. Ita ne p̄te
 rea galli. zc. Dn
 dit ea esse facta
 z nocua vt p̄z
 ē gallis q̄ castran
 tur z semie puāf.
 ad significādū q
 semie indigēs dz
 ipm a trā accipe.
 Aertio ibi.
 f. Itā qd i liberi
 sacris zc. Dñdit
 q̄ sint inhonesti
 z turpissima. Et
 p̄ferat aug^o hāc
 turpitudinē vide
 lz q galli seipos
 castrant duabus
 alijs turpitudini
 bus. de qd q̄libet
 debet erubescē
 videt illi turpitu
 dim q̄ fiebat i sa
 cris libert. d. q. s.
 li. isto. ca. xij. di
 ctū fuit. z illi q̄ fi
 ebat i nuptijs vbi
 noua nupta vix
 bat sedere. s. sca
 pū. i. summutare

La. XXV

Arys ille
 re In h. ca. repro-
 bat aug. vnu my-
 steriu matris ma-
 gne. cui exponez
 pcrmisit varro.
 S; in porphyr.
 grec. pbs ipm ex-
 ponit. videlz de
 ary iuene quem
 cybeles. i. mir deo-
 ru magna adama-
 uit. q. sub ipi viri-
 lis abscedit. d. q. s.
 li. ij. ca. iij. fabu-
 la posuit. in q. fa-
 meona galli etiaz
 id e sacerdores cy-
 belis abscondunt
 ad castran. hoc
 po porphyr. de
 flore decidete ate
 fructu expouit.
 q. arys in greco e
 id e q. flos. Sed
 h. reprobat aug.
 vt pz in lra. et io
 cludit. q. sit ma-
 gis verisimile q.
 arys fuerit ho alt-
 us q. sep m castra
 uerat eo q. alieno
 amore capi. qua
 frui non poterat
 ardorem pprie co-
 nspicene ferre si
 poterat. d. q. ficta
 e fabula pdicta. z
 fors an p. e. h. var-
 ro hui. mysterij i-
 terpratione pter-
 misit.

La. XXVI

Amqz de
 i mollibz re
 In h. cap.
 ondit aug. turpi-
 tudine cult. q. ma-
 gne mri exhibeba-
 tur z specul. vni-
 cui. ro a nullo al-
 signat. At fac i h.
 ca. duo. q. primo
 reprobat turpitu-
 dine illi. cult. sp. a-
 lit. scdo. cludit ex-
 pcedentibz quas da-
 clustros de d. is
 selectis generalit-
 abi. his ne d. is se-
 lectis re In p. ia
 ho pre copat tun

centu. si illoz fut pre ista tur-
 pudie crudelissima: vt cru-
 delitate turpissima: Ibi de-
 monicis artibus sic rei q. se-
 xus illudif vt neuter suo vul-
 nere perimat ibi. fascinatio
 timet agroz: hic mcbroz am-
 putatio no timet. ibi sic dho
 nestat noue nupte verecun-
 dia: vt no solu secuditas sed
 nec virginitas adimat: h. ita
 amptat virilitas: vt nec co-
 uerfat in feminā: nec vir reli-
 quat

La. XXV

Arys ille n. e. come-
 morat: nec ei ab isto
 interpretatio requisita
 est: in cui. dilectois meozaz
 gall. abscedit. S; docti gre-
 ci atq. sapientes nequaqs ro-
 nem tā sanctā atq. p. clarā ta-
 cuerūt. Propter vernalem
 quippe faciē tre q. ceteris ipi-
 bus e pulchroz: porphyrus
 plus nobiles atq. flores si-
 gnificare phibuit: z io absce-
 lum: q. flos decidit ante fru-
 ctu. Ho g. ipm hominē vel q.
 si hominē q. est vocat. arys:
 h. virilia ei. flozi copauerunt
 Ipa q. ppe illo viuente decide-
 runt imo vero no decidei sūt
 neq. decerpta h. plane discer-
 pta sūt. Nec illo flore amisso
 q. s. postea fruct. h. poti. ste-
 rilitas psecuta e. Quid g. ipe
 reliqu. z qd remansit abci-
 so: qd eo significari dz. Quo
 referit. Que interpretatio in-
 de pferit. An hec frustra mo-
 liendo nihilq. inueniēdo per-
 suadent illud poti. eē credē-
 dū: qd de hoie castrato fama
 iactauit: litterisq. mādatū e.
 Merito huic aduersatus e.
 z varro noster: neq. hoc dice-
 re voluit: uo em hominē do-
 crissimū latuit.

La. XXVI

Amqz de mollibus
 i eidem matri magne
 contra omnē viroz: uz
 mulierūq. verecundiam co-
 secret: q. vsq. i hesternū diē
 madidis capillis: facie deal-

bata fluentibus membris: i-
 cessu semineo p plateas vi-
 cosq. carthaginis etiaz a po-
 pulis ynde iurpiter viuerēt
 exigebant: nihil varro dice-
 re voluit: nec vsquam me le-
 gisse commemori. defecit in-
 terpretatio: erubuit ratio co-
 tituit oratio. Tunc matris ma-
 gne oēs deos filios non nu-
 minis magnitudo: s; crimis
 huic monstro: nec iam mō-
 struositas comparatur. I. b.
 le in simulacris habebat lo-
 lam deformitatem: ista in sa-
 cris deformem crudelitatem
 Ille membra in lapidibz ad-
 dita: hec in hominibus per-
 dita. Hoc dedecus tot iouis
 ipsius vita et tanta stupra si
 vincunt. Ille inter femine-
 as corruptelas vno gany me-
 de celum infamauit: ista tot
 mollibus professis z publicis
 inquinavit terram: et celo se-
 cit iniuriam Saturnum for-
 tasse possemus huic i isto ge-
 nere turpissime crudelitas
 siue conferre siue preferre: q.
 patrem castrasse perhibetur
 sed in saturni sacris homines
 alienis manibus potius occi-
 di: q. suis occidi potuerunt.
 Deozauit ille filios suos vt
 poete ferūt: z phisici ex hoc
 interpretantur quod volūt.
 vt autem historia prodit ne-
 cauit. Sed q. ei penitus filii
 os sacrificauerunt non rece-
 pere romā. At vero ista ma-
 gna deozum mater etiam ro-
 manis templis castitates in-
 tulit: atq. istam seuitiam mo-
 rem: q. seuauit: credita vires
 adiuuare romanozū: ex-
 cando virilia viroz. Quid
 enim sunt ad hoc maluz sur-
 ta mercurij: veneris lasciuia
 stupra z turpitudines cete-
 rozum: que proferemus de
 libris: nisi quotidie cantaren-
 tur z saltarentur in theatris
 Sed hec quid sunt ad tantū
 malum: cui. magnitudo ma-

pitudinē t. u. cul
 i. ad turpitudinē
 triū deoz p. mozū
 selectoz v. i. z. i. an-
 iouis et saturni.
 scdo. ho ad turpi-
 tudinē alioz ibi.
 qd sūt ad h. malū
 In p. ma. o. p. read
 tur duo fac. q. p
 mo turpitudines
 illi. explicat. secu-
 do ipam ad alias
 turpitudines co-
 parat ibi. huiemō-
 stro. q. r. u. ad p. mū
 sciendū q. a. bono
 re magne matris
 seu mris deozū q.
 da seipos castra
 bant q. s. aug. hic
 vocat molles. Et
 credūt aliq. q. ipi
 fuerunt sacerdo-
 tes hui. deo qui z
 galli dicit sūt. sed
 nō ē ita vt pz ex
 lra augustini. nā
 de adquisitione gal-
 loz reddita ē rō.
 s. ca. xxiij. z. xxy
 de mollibus dicit
 aug. q. nūq. rōnē
 a varrone. vel a
 lio memini se le-
 gisse. Et io erant
 isti specialiter co-
 secreti ad aliudq.
 galli. erant. autē
 isti sic castrati. et
 hui. mri. specul. h.
 secreti vt mulie-
 ria parerent sic
 in honore veneri
 aliq. mulieres pro-
 stituebāt vt s. li.
 iij. ca. d. ca. fuit.
 b. Quic. nō stro
 re. hic copat hāc
 i pudinē ad tur-
 pitudinē triū deo-
 rū s. moz selectoz
 z p. mo ad turpitu-
 dinē ian. z pz q.
 ista deformes
 maior fuit q. nō
 struositas tant. q.
 tota fuit in ei. si
 mulacro qd hūe
 duas vl. quo. fa-
 cies vt p. i. s. c.
 iij. Scdo. copat
 eā ad turpitudiez
 iouis z pbat hāc

esse maior. q. 13 mulieres multas corrupit. in masculo vno abusus ē vix ganymede filio regis dardani. danoz noie trois q. dardani postea a troe troiani dicit sunt. que sic narrat orosius li. j. rāral. rex phyzioz flagitio sissime rapuit que raptū ad libidine iouis p̄pavit. p̄pter cuius deretio nē maximū bellū p̄parū r excitatuz scribit fuisse. sed mri deoz mlti cōsecrant similes ganymedi tertio cōpar hanc turpitudinē ad turpitudines saturni. q. b. meli. ista cōpar tur. q. ad aliq. excedit ista. nā quāuis saturni finga tur castrasse p̄ez suū. nā i rēplo ei nullus castrat se ipm q̄uis aliq. occidant in sacrifici cariciū ei. s. in ai r gallia. vt. s. Di. crū fuit ca. xiv. tāgit etiā aliam turpitudinē saturni r fatuitatē romanoz. r p̄z incēto aug. **¶** Quid em sunt ad h. ma lu r. cōpar hanc turpitudines ad turpitudines aliorū deoz r fac hie tria. q. p̄. oñdit q. crimia alioz deoz etiā si vera essent sūt hac turpitudie minora puta furtū mercurij r adult. criū yeneris. r q. b. dicitū ē li. vj. ca. v. Et eo dē mō ē de crimibus alioz deoz scdo ibi. **¶** Prefertur cuz r. oñdit q. sunt minora crimia. s. q. vt qdā volūt ipa nō sūt hā crimina sed a poetis conuicta. tertio ibi **¶** Quasi poete r. oñdit q. fictio poetica nō ē cā q̄re talia crimia ibonoz deoz celebrabāt in scena ad eos placandū. s. extorsio demonū. sic. s. li. iij. ca. xvj. fuit dicitū. **¶** His ne dīs r. hic ex p̄cedētibz dīs selectis generalit̄ cludit duas clusiones. quar scda 3 ponit ibi. Istos vero selectos deos r. r p̄mo cludit ex criminibz r turpitudinibz recitatis. suā primaz clusione r p̄z clusio. Et deinde ibi. s. hēc oīa excludit q̄ndā turpitudinū p̄dicatuz excusatōz. dicit ei. varro

q. oīa q. de dīs dicunt referunt ad mūdū. qd. irridēdū docet aug. r p̄z ei. incēto. **¶** Istos p̄o selectos. r. h. cludit ex p̄cedētibz aliā clusio nē q. p̄ter duas p̄tes qz p̄ma ē. q. dū sele cti ad eoz ignominia sūt sele cti. r h. dicit aug. s. ca. iij. scda ps ē q. credibili. q. ip si fuerūt homines qui talia crimina commiserunt q̄ dij. r. q. figmenta sumpserunt originem a vera historia. et h. cōfir. mar per verus glij. lib. viij. ened. dos in quibz sicut saturnum a filio suo ioue de celo ad frās expulsum. de quo homer. in greco scripsit historiam quā ennius poeta in latinum vertit. vera historia ē q. de creta expulsit eum. r ille fugit in italiam. **¶** Istas phyzilogias r. In b. capitulo ostendit beatus augustinus q. prefati cultores deozum mltiplicat errant. et n. in vno mō r faci. h. ca. duoq. p̄mo oñdit ipoz errorem multiplicē r rāt. at n. solū q. r. dīnas trahūt ad res hūanas v. sal. tē res p̄ales r mutabiles r q̄si ad phyzilogias. r. rōnes naturales s. etiā duobz aliis mōis. vix q. colūt qd. n. ē colēdū. qd. n. nob. obscurū ēēt nisi eoz attestaret historia quā. s. varro sc̄psit d. dīs r etiā q. talit̄ colūt q̄ h. nec de. nec nō de. colēdū ēēt. r oñdit h. p. exēpla mltā q. in bonoz deoz fuit sp̄ssime. sic p̄z d. ludis turpibz. d. q. b. fuit d. em. s. li. ij. ca. iij. Similit̄ ē d. mercede stuproz d. q. d. em. fuit. s. li. iij. ca. x. Itē p̄ alia multa exēpla idē oñdit de q. bus dicitū fuit supra li. vj. ca. r. in multis cap. lib. q. demōes sibi fieri et eriberi extorsit vt supra. libro. iij. ca. xvj. dicitū est. **¶** Secundo ibi. **¶** Unde remotis constat r. cludit clusionem. que conclusio clarissime patet in littera.

[Marginal notes on the right side of the page, partially cut off and difficult to read.]

Quid igitur
q valet etc.
In hoc capitulo
reprobat beatus
augustinus doctri-
nam varronis de
dijs quantuz ad
hoc q oēs deos
nititur ad celuz
terrā reducere tā
q ad duo princi-
pia deorum . sic
videlicet ianūs
qui est celum sit
principium deo-
rum masculorum
et tellus que ē ter-
ra sit principium
feminarum . pro-
pter quod cuz in
libro de dijs sele-
ctis qui ē vltim⁹
liber simpliciter
quez de rebus di-
uinis sc̄psit . tra-
ctaret de dijs sele-
ctis masculis in-
cepit a iano . et vo-
lens tractare de
feminis incepit
a tellure quam ce-
teris deabus pre-
ponit . vt supra .
ca . ij . **A**usa autē
quare ista posuit
fuit . quia celum
habet virtutem
actiuam et terra
tutem passiuam
virtus vero acti-
ua compent ma-
sculoz passiuas fe-
minas . **A**itca ista
vero declaranda
quāuis varronis
ingenius sicut au-
gustinus dicit se-
sentire passuz sit
molestiam . tamē
non potuit cona-
tum suum imple-
re . quia dicta sua
sibi ipsi repug-
nant . **U**nde facit
augustinus in h
capitulo duo . nā
primo ponit di-
cta varronis . **E**t
colligitur sua in-
rentio in premit-
tis . **S**ecundo in-
tentio eius re-
probat ex dictis su-
is proprijs ibi . q

tam feda et turpia non fieri
nec iuberi . **A**t nunc cum pro
deo vero quo solo aia se inha-
bitante sit felix : nefas sit co-
lere aut corp⁹ aut aiaz : quā-
to magis nefariuz est ista sic
colere vt nec salutem nec de-
cus humanum corpus : aut
anima colētis obtineat . **E**t
obrem si templo : si sacerdo-
te : si sacrificio qd deo vero de-
betur colatur aliquod elemē-
tum mundi vel creatus ali-
quis spiritus etiam : si non im-
mundus et malus : non ideo
est malum quia illa mala sūt
quib⁹ colitur . s; quia illa sūt
talia quibus solus ille colen-
dus sit cui talis cultus serui-
tusq; debetur . **S**i autem sto-
liditate vel monstruositate
simulacrorum sacrificijs ho-
miciōrum : corozatione vi-
rilium pudendorum : merce
de stuprorum : sectione mem-
brorum : abscissione genitali-
um : consecratione mollium
festis impuroz obscenoz
q ludozum : vnum veruz de-
um : id est omnis anime cor-
porisq; creatorem colere se
quisq; contendat : non ideo
peccat : quia non est colend⁹
quem colit : sed quia colen-
dum non vt colendus est co-
lit . **Q**ui vero et rebus tali-
bus : id est turpibus et scele-
stis et non deum verum : id est
anime corporisq; factorem :
sed creaturam : quāuis non
vitiosam colit : siue illa sit ani-
ma : siue corpus : siue anima si-
mul et corpus : bis peccat in-
deum : q et pro ipso colit qd
non est ipse : et talibus rebus
colit qualibus nec ipse colen-
dus est : nec non ipse : sed hi
quonam modo : id est q tur-
piter nefarieq; coluerint in-
promptu est . **Q**uid autē vt
quos coluerint esset obscu-
rum : nisi eozuz testaretur hi-
storia : ea ipsa que feda et tur-
pia confitemur numinibus

terribiliter exigenrib⁹ red-
dita . **U**nde remotis cōstat
ambagibus : nefarios demo-
nos atq; immundissimos spi-
ritus hac omni ciuili theolo-
gia in visendis stolidis ima-
ginibus : et per eas possiden-
dis etiam stultis cordibus in-
uitatos .

Capitulū XXVIII

Quid igitur valet q
vir doctissim⁹ et a-
cutissimus varro velut sub-
tili disputatione hos omnes
deos in celum et terram redi-
gere ac referre conatur et
non potest . **F**luunt de mani-
bus : resiliunt : labuntur et de-
cidunt : dicitur enim de fe-
minis : hoc ē de deabus quo-
niam inquit : vt in primo li-
bro dixi de locis : **D**uo sunt
principia deorum animad-
uersa de celo et terra : a quo
dij partim dicuntur celestes
partim terrestres : vt in su-
perioribus initium fecimus
a celo cum diximus de iano
quem alij celum : alij dixerūt
esse mundum : sic de feminis
initium scribendū fecimus a
tellure . **S**entio quantā mo-
lestiam tale actantum patia-
tur ingenium . **D**ucitur enīz
quadam rātionē verisimili :
celum esse quod faciat : ter-
ram que patiatur : et ideo il-
li masculinam vim tribuit :
huic femininā et non atten-
dit cum potius esse : qui hec
faciat qui vtrumq; fecit hinc
etiam samothracum nobilia
mysteria in superiore libro
sic interpretatur eaq; se que
nec suis nota sunt scriben-
do expositurum : eisq; missu-
rum quasi religiosissime pol-
licetur . **D**icit enim se ibi mul-
tis iudicijs colligisse in simu-
lacrīs aliud significare celū :
aliud terram : aliud exem-
pla rerū quas plato appellat
ideas : celū : iouē : frā iunonez
ideas minervam vult intelli-
r 4

in re omitto . **I**n
prima vero par-
te recitat duo di-
ctayarronis quo-
rum vtrumq; su-
mitur ex libro de
dijs selectis . pri-
mum vero dictū
sic incipit . quoni-
am in libro pmo
dixi . de locis . li-
ber vero iste fuit
de sacellis . vt su-
pra . li . vj . ca . ij .
patet . **E**t enīz se-
cundus ternari⁹
librozum de rebus
diuinis vt ibi pa-
tet de locis . et pri-
m⁹ liber de locis
est d sacellis . quo-
niam vero dixit .
q duo sūt princi-
pia deorum de ce-
lo et terra animi
aduersa de quib⁹
dij partim dicun-
tur celestes par-
tim terrestres . et
ideo in superiori-
bus sc̄psit d dijs
selectis huius lu-
bri initium fecit
mus a celo et terra
Et hac auctorita-
te varronis patz
q ipse deos ma-
sculos reduct in
celum et feminas
in tellurem . **E**t se-
cunda vero au-
toritate varrois
vult aug⁹ pbare
q cā qre varro re-
dixit deos i celū
et feminas in terram
erat q . s . tacta est
Aut⁹ auctaris se-
tentia recitat et n
sba . vbi dicit aug⁹
q varro in supio-
ri libro isto p̄s al-
legato q ē de dijs
selectis cuz myste-
ria deorum samo-
thracie . id est illi-
us terre cuius gē-
tes samo thracas
dicuntur q myste-
ria aug⁹ . ironice
nobilita vocat in-
terpretatur pro-
mitteretq; se ea
exposituruz quo

ipſis erant ignota. et eis ipſa religio ſe miſſuruz die ſe multis idicis q̄ i ſilacris deoz ap parent collegiſſe q̄ aliud ſimula cr̄n ſignat celuz aliud terrā. et alu ud ideas et q̄ iup piter ſignat celū uno terraz et mi nera ideas. et b q̄ celū eſt a q̄ ſit aliud terra de q̄ ſit aliud ideo ſm quā ſit aliud.

b Qua in re omitto et hic re probat dicta var ronis p̄us recita ta. et facit h̄ duo. q̄ p̄mo docet quō poſſet obijci. Di cta varronis per dicta platonis i thimco. q̄ de ide is dicit q̄ ſm cas factū ſit celū. Et q̄ ſequit q̄ celū n̄ facit ideas. ſcdo ibi Doc di co iſtū et arguit Varronē ex di ctis ſuis. p̄p̄s et facit duo. q̄ p̄mo oñdit q̄ nec oēs dec. reducunt ad terrā. nec oēs d̄ij ad celū. nā mincr ua inter deas po nit a varrone vt ſ. ca. ij. b. libri. q̄ tñ ad terrā nō re/ ducit. cū alibi di car varro eā na/ ſci de capite iouis et ita eſt q̄ ſ. s. celū Silr neptunus q̄ eſt deus maris. et diſpat de inferni et ſi iouis et nep/ tum. cuius vxor eſt p̄ſerpiā. vt. ſ. li. iſto. c. xxij. dictū fuit. ſc̄ d̄ij maſcu li et tñ nō referūt ad celū. ſcdo ibi. Quō ḡ et. cō eludit ex dictis varronis. Vanita tē deoz q̄ n̄ ſit fa cere duo capita deoz. ſ. ianū et tel

gi. Celum a quo fiat aliquid terram de qua fiat exempluz ſc̄m quod ſiaz. Qua in re omitto dicere q̄ plato illas ideas tantam vim habere di cit vt ſc̄m eas non celū ali quid ſecerit: ſed etiam celum factū ſit. Hoc dico iſtum in li bro ſelectoz deoz rationem illam trium deozum quibus quaſi cuicta complexus eſt perdidit. Celo eniz tribuit maſculos deos: feminas ter re. Inter quas poſuit miner uam: quam ſupra ipm celum ante poſuerat. Deinde ma ſculus deus neptun⁹ in ma ri eſt quod ad terram potius q̄ ad celum pertinet. Diſpa ter poſtremo qui grece plu ton dicit etiam ipſe maſcul⁹ frater ambozū terrenus: de us eſſe p̄hibet: ſuperiore ter rā tenēs in inferiore habens proſerpinā coniugē. Quo modo ergo deos in celo: de as in terra eſſe perhibent q̄ ruiſus deos ad terram: de al ad celum referre conantur? Quid ſolidum quid conſtāt quid ſobrium: quid definiuz habet hec diſputatio. Illa au tem eſt tellus initium deariū mater ſc̄z magna apud quaz mollium et abſciſozum ſeſe q̄ ſecantium atq̄ iactantiū in ſana perſtrepit turpitudō. Quid eſt ergo quod dicitur caput deozū ianus: caput de aruz tellus: nec ibi facit vnū caput error: nec hic ſanuz ſu roz. Cur hoc fruſtra referre nituntur ad mundum quaſi poſſit pro deo vero mundus vel opus profactore colit. Et tamen eos nec hoc poſſe ve ritas aperta conuincit. Re ſerant hec potius ad hoies mortuos: et ad demones peſ ſimos: et nulla queſtio rema nebit.

Capituluꝝ XXIX
Ang omnia que ab eis ex iſtoꝝum deo rum theologia ve

lut phyſicis rationibus refe runtur ad mundum: nos q̄li ter ſine ylo ſcrupulo ſacrite ge/opinionis deo potius ve ro qui fecit mundum omnis aie et ois cozpozis conditoꝝi tribuātur aduertamus hoc modo. Hos deum colimus. non celum et terram: quib⁹ duabus partibus mundus hic conſtat: nec animam vel animas per viuētia queq̄ diſfuſas: ſed deum qui fecit celum et terram: Et omnia que in eis ſūt. Qui fecit om nem animam ſiue quocunq̄ modo viuētem et ſenſus et rationis expertem: ſiue etiā ſentientem ſiue etiā intel ligentem. Et vt iam incipiaz illa vnus et veri dei opera p currere: propter que iſti ſibi dum quaſi honeſte conātur ſacramenta turpiſſima et ſce leſtiſſima interpretari: deos multe ſalſoſq̄ ſecerunt. Il lum deum colimus qui in natu ris a ſe creatis et ſubſiſtendi: et mouēdi initia ſineſq̄ cō: ſtituit: qui rerum cauſas ha bet: nouit atq̄ diſponit: qui ſeminum condidit: qui rati onalem animam. quod dicitur animus) quibus voluit viuētib⁹ indidit: qui ſer mo nis facultatem yſum: q̄ dona uit: qui munus futura dicen di quibus placuit ſpiritibus impartiuit. Et per quos pla cet ipſe futura predicat: et per quos placet malas valitudi nes pellit: quibelloꝝum quo q̄ ipſozum: cum ſic emēdā dum et caſtigandum eſt ge nus humanum: exordijs: p greſſibus: ſinibuſq̄ moderatur. Qui huius mundi ignē vehementiſſimum et violeu tiſſimum pro immenſe natu re temperamento et creauit et regit: qui vnuerſaz aqua rum creator et gubernator eſt: qui ſolē fecit cozpozaliuz clariffimū luminū: et q̄ vim

lurē. vn̄ ex vna p te fuit error: q̄ ſc̄ pla capita q̄ vnū ex alſaſo gre. erat furo: q̄ ſc̄ vnū illoꝝ capitū nō ſa nū videlz tellurez idē magnā matrē in cui⁹ cultu mā ſc̄te apparēt inſa nie. vt ſup⁹ capi tulus. xxij. et xxv. et oñſum.

Ca. XXIX.
Amq̄ oia **Ps. 145.**
In hoc cap. oñdit b̄tus au. quō oia q̄ varro d̄ijs ſele ctis ſm rōnē phy ſicā. i. naturalem attribuit q̄s deos ponit p̄us mōdi vni deo creatoꝝi mundi abſq̄ oñi opinione ſacrite gapoſunt attribui et hoc oñdit q̄ omnes effect⁹ qui d̄ijs ſelectis attri buuntur. Et nota q̄ augu. hic cur rens omnes effe ctus qui d̄ijs ſele ctis appropriant nūerando. xx. effe ctus. xx. d̄ijs ſele ctis attributos ſi cut ſūt. xx. d̄ij ſele ctis. eundem ordi nem tenet in nūe rando effect⁹ ſeu illa attributa: que varro tenet in nu merando deos ſe lectos. qui ordo p̄z ſup̄ia. cap. ij. huius libri. ita q̄ q̄ ian⁹ eſt ſm⁹ de oꝝz cui attribuit rez initū. iō aug. p̄mo dic q̄ nos il lū deū colim⁹ q̄ na ture iura p̄ſtituit et q̄ iup̄ter eſt ſe cūdu in ordie at tribuūt ei eāe p̄i marie. iō b̄ ſcdo d̄ co dic aug⁹ ſic. q̄ rerū cās habet et Et eodem modo procedit in alijs. Ypater in litte

congruam et motum dedit. Qui
 ipsis etiam inferis dominatione su-
 az ptateq; no subtrahit q; semina
 et alimeta mortaliu siue arida siue
 liqda naturi copetentib; attributa
 substituit. Qui terra sudauit atq;
 fecundat: q; fruct; ei; aialib; homi-
 busq; largit;: qui cas no solu pnci-
 pales: s; etia subseqntes nouit atq;
 ordiat: qui lune statuit moduz
 suu: qui vias celestes atq; terre-
 stres locorum mutationibus pre-
 bet. Qui humanis ingenijs que
 creauit: etia scientias artiu varia-
 ru ad adiuuanda vitaz naturaq;
 cooessit. Qui p iunctione mar; et fe-
 mie ad adiutoriu ppagade plis
 instituit: qui hominu cerib; quez
 focis et lumibus adhiberet ad fa-
 cillimos vsus: mun; freni ignis
 indulgit. Ita sut certe q; dijs sele-
 ctis nescio p quas physicas infir-
 mationes vir acutissim; atq; doctis-
 sim; varro: siue q; aliude accepit:
 siue q; ipse conecit distribuere la-
 borauit.

Gene. 2.

Ca. XXX

b Ecce
facit et in
ca. ondit
brus sug;
q; h; vni
do rāq; cāe
z pnci
pio effecti
uo cooerāt
oia q; i pce-
denti ca. di-
cta sunt. nū
nihilomi-
nus multa
agit p cas
medias. lz
nō oia lz q;
dā imedia
et p seipm.

Capitulu XXXI

a Ab
b mus
eniz
ab illo zc.
Inb ca. on
dit aug; q
lia et quāta
circā b omi

Ca. XXX
Ecce **facit** **atq; agit: vn;** **z**
ver; de. **S; sic idē de;** **vbi**
q; tot; nullis inclusus loc;
nullis vinculis alligat;: in nllas
ptes sectilis: ex nulla pte mutabi-
lis implēs celū et terrā p sēte po-
tētia: nō absente natura: sic itaq;
administrat oia q; creauit vt etiā
ipā ppos exercere: et agere mot;
sinat. Quis em̄ nihil esse possit si
ne ipso: nō tamen sunt vlla quod
ipē. Agit aut; multa etiā p anglos
sed nō nisi ex seipso beatificat an-
gelos. Ita q; quis propter aliquas
causas hominibus angelos mit-
tar: non tamen ex angelis hoies
sed ex seipso sicut angelos beati-
ficat. Ab hoc vno et vero deo vitā
speramus eternā.

Ca. XXXI

Abemus **eniz** **ab illo pre-**
ter huiusmodi beneficia
que ex hac de qua nō nul-
la diximus administratione na-
ture bonis malisq; largitur: ma-
gnum et bonoz propriū magne
dilectionis indicū. Quāq; enim
q; sumus: q; viuimus: q; celsi ter-
rāq; conspiciamus: q; habem; me-

tem atq; rationē: qua eum ipsum
 qui hec omnia condidit inquiramus:
 nequaq; valeamus actioni
 sufficere gratiaz: tamen q; nos
 oneratos obrutosq; peccatis: et a
 cōtemplatione sue lucis auersos
 ac tenebrarum id est iniquitat; di-
 lectione cecatos: nō omnino des-
 scrui. **Distiq; nobis verbū suuz**
qui est eius vnicus filius quo pro
nobis in assumpta carne nato atq;
passo: quanti deus hominē pē-
deret noscerem;: atq; i loco sacri-
ficio singulari a peccatis omnib;
mūdarcmur eiusq; spiritu in cor-
dibus nostris dilectione diffusa:
omnibus difficultatibus supatis
in eternam requiem et contēpla-
tionis eius ineffabilez dulcedinē
veniremus. Que corda: q; ligue
ad agendas ei gratias satis esse
contenderint.

De mysteriū vite eterne

Ca. XXXII
De mysteriū vite eterne
hūani p qdā signa et sacra-
mēta tpi; cōgrua qbus optuit p
angelos p dicitū ē. Deinde p plus
hebreus in vnā quandā rē publi-
cā (que hoc sacramentū ageret)
congregatus est: vbi p quosdam
scientes: p quosdā nescientes id
q; ex aduentu xpi vsq; nūc et de-
inceps agit: p nunciaret eē vētū-
rū. Sparsa etiā postea eadē gēte
p gētes ppter testimoniū scēptu-
raz: q; et na sal; i xpo futura p d-
cta ē. Dēs em̄ nō solū p p bētie q;
in verbis sunt: nec tm̄ pcepta vi-
te q; mores pietatēq; cōformant
atq; illis lris p tinent: verū etiam
sacra: sacerdotia: tabernaculū si-
ue tēplū: altaria sacrificia: cerimo-
nie: dies festi: et qcqd aliud ad eaz
seruitutē p tinet: q; deo debet: et
grece p pna latria dicitur ea signi-
ficata et p nūciata sūt: q; p p ete-
rnā vitā fidelitū in xpo et i plera cre-
dim;: et impleri cernim; et i plen-
da cōfidimus.

Ca. XXXIII

Er hāc g; religione vnā et
p verā: potuit apiri deos ge-
nitū eē mūdissimos demo-
nes: s; defunctor; occasiōib; aia
rum et creaturaz spē mūdānaz

nē speciali
 ter opatus
 ē: vñ: ad
 vitā et nāz
 pducere: et
 p; s; h; cōn;
 capitulum

Capitulu XXXII

a De
my
steri
ū vite eter
ne zc. Inb
ca. aug; on
dit quōmy
steriū vite
eterne p p-
q; p xpm ex
hiberet ab
initio hūa
ni generis
vsq; ad cri
stū sūt pte
nunciatur;
et etiā figu-
raturā mult;
modis.

Capitulu XXXIII

a Er
b hāc
ergo zc. in
b ca. būs
augustinus

Quorum sacra re ostendit quid culpam eorum quod idola coluerit multum aggrauat. **U** aut multum aggrauat eorum culpam quod sacra eorum non potuerunt reduci ad aliquas naturales causas. **Q**uis varro circa talem reductionem multum laborauerit et frustra. nam in quibusdam fabulis in theatro recitatis. et in quibusdam delubrorum id est templorum mysterijs hoc conatus est facere ut ea que sunt turpiter in theatro possent absolui a culpa id est ex eufari. quia fiebant in templo similia que suas causas naturales se ipsum habebant et in propter hoc non excusabatur theatrum. imo potius damnabatur templum. quia qualia fiebant turpiter in theatro. talia etiam fiebant in templo et etiam turpia. ut supra libro. vi. ca. vii. dictum fuit. **S**i autem fuissent sacrorum cause ille naturales quas varro assignauit. vel etiam quecumque alie naturales etiam si ad deum verum prouissent tunc culpam eorum aliquantulum mitigassent. quas culpam non intellexerunt in sacris. aliqua ratione naturali. turpitudine et absurditas fecerunt. **Ca. xliii**
Ad contra
uenimur
In hoc ca.

deos se putari cupientes: et quasi diuinis honoribus ceteris scelestis ac turpibus rebus superba impuritate letantes: atque ad verum deum conuersiones humanis animis inuidentes. **E**t quorum inanimissimo et ipsissimo desuatu homines liberauit: cum credit in eum quod prouit ad exurgendum tante humilitatis exemplum: quanta illi superbia ceciderunt. **H**inc sunt non solum illi de quibus multa iam diximus: et alij atque alij similes ceterarum gentium atque terrarum: sed etiam hi de quibus nunc agimus: tanquam in senatu deorum selecti: sed plane selecti nobilitate criminum: non dignitate virtutum. **Q**uorum sacra varro dum quasi ad naturales rationes referre conatur querens honestare res turpes quod his quadret et consonet: non potest inuenire: quam non sunt ipse illorum sacrorum cause quas putat vel potius vult putari. **N**am si non solum ipse: verum etiam quelibet alie huius generis essent: quis nihil ad deum verum vitamque eternamque in religione que rendenda est prouideret: nisi qualicumque de rerum natura reddita ratione: aliquantulum mitigaret offensionem: quam non intellecta in sacris aliqua velut turpitudine aut absurditas fecerat: sicut in quibusdam theatroz fabulis vel delubrorum mysterijs facere idem varro conatus est. **U**bi non theatra delubrorum similitudine absoluit sed theatrorum potius similitudine delubra damnauit: nisi ut cumque conatur: ut sensum horribilibus rebus offensum velut naturalium causarum ratione reddita delimitet. **Capitulum XXXIII**
Ad contra inuenimus sicut ipse vir doctissimus prodidit de nume pompilij libro sed

ditas sacrorum causas: nullo modo potuisse tolerari: nec dignas habitas que non solum lecte innotescerent religiosis: sed saltem scripte recorderent in tenebris. **I**am enim dicam quod in tertio huius operis libro: me suo loco dicturum esse prouideram. **N**am sic apud eundem varronem legitur in libro de cultu deorum: terentius quidam cum haberet ad ianiculum fundum: et bubulcus eius iuxta sepulchrum nume pompilij traiciens aratrum eruisset ex fratribus eius vbi sacrorum institutoz scripte erant cause: in vrbem prouit ad priorem. **A**t ille cum insperasset principia: rem tantam detulit ad senatum. **U**bi cum primores quosdam causas legisset: cur quicquam in sacris fuerit institutum: nume mortuo senatus assensus est eosque libros tanquam religiosi patres conscripti: pretor ut conbureret censuerunt. **C**redat quisque quod putat immo vero dicat quod dicendum suggesterit vesana contentio quilibet tante impietatis defensor egregius. **D**e admonere sufficit sacrorum causas a rege popilio romanorum sacrorum institutore scriptas: **N**ec populo nec senatibus innotescere debuisse: **I**psumque numam pompilium curiositate illi cita ad ea demonum peruenisse secreta. que ipse quidam scriberet ut haberet unde legendum commoneretur. **S**ed etiam cum rex esset qui minime quemque metueret: nec docere aliquem: nec delendo vel quodquo modo consumendo perdere auderet: ita quod scire neminem voluit: ne homines nefaria doceret violare autem timuit ne demones iratos haberet: obruit vbi turum putauit: sepulchro suo propinquare aratrum

probat augustinus illud quod dixerat in causa peccati. quod sacrorum gentium non sunt aliquid cause naturales. **S**ed apud baronem quoddam quod varro in libro de cultu deorum narrat. et etiam azipe augustinus hoc narratur. **S**ed libro. ca. ix. prouideram. et facit hoc causa. duo namque pro deo libri quos numama scorsim rex romanorum sepius a se oculta uerat. et defa cto senatus prouit mentiones. **C**etero ubi ipsum numam pompilium et eorum que narrata sunt red dit rationem. **N**am sic apud eundem. **S**ciendum quod illud quod narrat hic augustinus. narrat etiam titus liuius de bello macedonico libro. vii. valerius libro. li. sic narrat. **S**iquidem in agro lucij perlij scribebat monte ianiculo cultoribus alij terram per sanctum duabus arboribus lapideis repertis. in quibus altera scripturam dicebat libros recoditros et latios vii. de iure pontificum. **T**eridem grecos discipuli nam sapienter latinos magna diligentia obseruauerunt. grecos vero quod ex aliquo parte ad soluendas religionem existimabant ex auctore senatus perilius prouit vrbem per victimarios igne facto inspectum populi cremauit. noluerunt enim periculi viri quicquam seruari in hac ciuitate quo animi hominum a deorum cultu auocarentur hec valerius.

Ca. XXXV
Am 7 ipe
n. numa 7c.

In hoc capitulo ostendit Augustinus quomodo numa ad eorum noticiam pervenerit que in libris scriptis supradictis. Et facit in hoc capitulo tria nam primo ostendit quomodo ad eorum noticiam pervenerit. secundo qualia in eis scripta sunt. ubi au ergo de monum illis. tertio quid circa hec. et similia divina providentia fecerit. ibi. scilicet occulta dei veri. 7c. **P**rimo vero docet quomodo numa rex per hydromantiam. id est divinacionem que in aquis fit a demonibus ea accepit. habuit autem unum demonem sibi familiare quem sepe cretius sibi consulebat de quo fictum est quod conjugem habuit nympham quendam. id est deam cuiusdam aque. quam egeriam vocaverit eo quod aqua egressa. id est exportaverit. in qua imagine demones sibi apparentes videret hanc egeriam coluerunt romani. ut patet in divum libro. iij. de fastis dicentem. quando aqua que egeria appellatur ubi numa nympham illius aque solebat de rebus ad divinam pertinentibus consuleret. **A**ltus vero huius de vrbis origine libro. j. dicit numam instructum disciplina terrena id est tristi veterum fabryorum. sumum

posse non credens. **S**enatus autem cum religiones formidaret dare nare maiorum: et ideo numas sentire cogere: illos tamen liberos tam punitivos esse iudicavit: ut nec obzui rursus iuberet: ne humana curiositas multo vehementer remedia periret: si flammis aboleri nefanda monumenta: ut quia necesse existimabant sacra illa facere: tollerabili errore causis eorum ignorari: quam cognita civitas turbaret. **Ca. XXXV**

Am 7 ipe numa ad
n. que nulli dei ppha:
nulli scus angel mit
tebat: hydromantia facere
commissus est. ut in aqua videret
imagines deorum vel potius iudic
ficaciones demonum: a quo au
diret quod in sacris constitueret
atque obzuiare deberet. Ad ge
nus divinacionis idem varro a
phis dicit allatum: quod et ipse numam
et postea pythagoram philosophum
fuisse commemorat: ubi adhibito
sanguine etiam inferos prohibet
suscitari: et necromantiam
grece dicit vocari. Que siue
necromantia dicitur idem ipse est:
ubi videtur mortui divinare. Quibus
hec artes fieri ipsi viderint.
Holo enim dicere has artes etiam ante
salvatorum adventum in ipsis civitatibus
genum legibus solere prohiberi: et pena
seuerissima vindicari. Holo inquam
hunc dicere: fortassis enim talia tunc
licebant. His tamen artibus dicit
sacra illa populi: quorum sacrorum
facta perdidit: casus obzui: ita
timuit: et ipse quod dicitur: quare
causam perditos liberos senatus
incendit. Quid mihi ergo varro
illorum sacrorum alias nescio quomodo
casus velut phisicas interpretat: quales
si libri illi habuissent: non vtiq;
arsissent aut et istos varronis ad
cesarem pontificem scriptos atque
editos: presertim si incendissent.
Et si aqua egressa. id est exportaverit
numa pompe

lius: ubi hydromantiam faceret idem nympham egeriam coniugem dicit habuisse: quem admodum in supradicto libro varronis exponit. Ita enim solent res geste aspersione mendaciorum in fabulas verti. In illa igitur hydromantia curiosissimus ille rex romanus et sacra didicit: que in libris suis pontifices haberent: et eorum causas que pro se neminem scire voluit. Itaque eas seorsum scriptas se cum quodammodo morificis: quia ita subtrahendas hominum noticie sepeliendasque curavit. Aut ergo demonum illic tam sordide et noxie cupiditates erant conscripte: ut ex his tota illa theologia civilis etiam apud tales homines execrabilis appareret: quod tam multa in ipsis sacris erubescenda susceperat: aut illi omnes nihil aliud quam homines mortui perdebant: quos tam proluxa temporis vetustas: et fere omnes populi gentium deos immortales esse crediderat: cum et talibus sacris idem illi demones oblectarent: qui se colendos pro ipsis mortuis quos deos putari fecerant: quibusdam fallacium miraculorum attestationibus supponebant. Sed occulta dei veri providentia factus est: ut et pompilio amico suo illis conglutinatis artibus quibus hydromantia fieri potuit: cuncta illa confiteri permittit: et tamen ut mortuus incederet ea potius quam obzui: admonere non permittit: quod ne innotesceret: nec aratro quo sunt eruta obsistere potuerunt: nec stilo varronis que ea que de hac re gesta sunt in nram memoriam pervenerunt. Ad eum possunt: quod non sinuntur efficere. Sinunt autem alto dei summi iustos iudicio pro meritis eorum: quos ab eis vel affligi tantum: vel etiam subijci ac decipi iustum est

laute autem se cum dea egeria nocuissimos concursus habere: ut que de sacris dicit a populo acceptarentur. Hanc vero artem terrena vocat hic augustinus. hydromantiam vel necromantiam. que tamen artes fuerit sub gravi pena prohibite etiam ante adventum christi. unde apuleius libro de magia defendit se contra quendam qui eum de necromantia accusavit. **L**ege etiam. et bularum quod dicitur adventum christi late erant. artes magice sicut dicit cicero libro de re publica prohibite fuerunt. et suppletum confutum fuit his que illis artibus videntur. Ita vero ars peris allata est qua etiam et pythagoras vsus est. ubi dicit valerius lib. viij. q. pythagoras postquam egyptum perens eorum scientiam didicit ad peris profectus magicam artem percipit. **A**lic due peres butus capituli satis patet.

Libri

¶ Veropignitiose vela cultu vere diuinitatis aliene: ille littere iudicate sint: hinc itelligi potest: q̄ eas maluit senatus incendere q̄s pompilus occultauit: q̄ timere quod timuit: qui b̄ audere nō potuit. Qui ergo nec felicem in futuro vitam: nec modo habere vult piam: talibus sacris morē querat eternam. Qui autēz cū malignis demonibus nō vult habere societatem: nō superstitionē qua coluntur noxiam p̄tinet: sed verā religionem qua produntur vincunt agnoscat.

Explicitus est liber septimus.

Incipiunt capitula libri octauis.

- i De questione naturalis theologie cū philosophis excellentioris scientie discutienda.
- ii De duorum philosophorum generibus: id est italico et ianico eorumque auctoribus.
- iii De socratica disciplina.
- iiii De precipuo inter discipulos socratis platone qui omnem philosophiam triplici p̄tione distinxit.
- v De theologia cum platonice potissimum disceptandum sit: quorum opinioni omnium philosophorum postponenda sunt dogmata.
- vi De platonico sensu in ea parte philosophie que physica nominatur.
- vii Quāto excellentiores ceteris in logica: id est rationali philosophia platonici sint habendi.
- viii Quae etiam in moralis philosophia platonici obrineant principia.
- ix De ea philosophia que ad veritatem fidei christiane proprius accessit.
- x Que sit inter philosophicas artes religiosi excellentia christiani.
- xi Unde plato illam intelligentiam poterit acquirere qua christiane scientie propinquauit.
- xii Quae etiam platonici licet de vno vero deo bene senserint multis tamen dijs sacra facienda censuerunt.
- xiii De sententia platonis qua diffiniuit deos non esse nisi bonos amicosque virtutum.
- xiiii De opinione eorum qui rationales animas trium generum esse dixerunt: id est in dijs celestibus: in demonibus aereis et in hominibus terrenis.

- xv Quae neque propter aerea corpora: neque propter et superiora habitacula demones hominibus antecellunt.
- xvi Quid de moribus demonum apuleius platonice senserit.
- xvii An dignus sit eos spiritus ab homine colere quorum vitis etiam oporteat liberari.
- xviii Qualis sit religio in qua docet et homines ut commendentur dijs bonis demonibus uti debeant aduocari.
- xix De impietate artis magice que patrocinio vitur spirituum malignorum.
- xx An credendum sit quod dii boni libentius demonibus quam hominibus miscantur.
- xxi An demonibus nuncijs et interpretibus dii utantur fallique se ab eis aut ignorent aut velint.
- xxii De abiiciendo cultu demonum contra apuleium.
- xxiii Quid hermes trimegistus de idolatria senserit: et unde scire potuerit superstitiones egyptias auferendas.
- xxiiii Quod hermes patenter parentum suorum sit confessus errorem quem tamen doluerit destruendum.
- xxv De his que sanctis angelis et hominibus possunt esse communia.
- xxvi Quomodo religio paganorum circa homines mortuos fuerit impleta.
- xxvii De modo honoris quem christiani martyribus impendunt.

Incipit liber octauus. ¶ La. I